

קהילת
חניכי הישיבות
ק.הרצוג

עם
יונה דדהבא
והרגום בלשון הקודש

ערב חג מתן תורה
ה'תש"פ

יד"ל ע"י

התישבי (ע"ד)

לרגל סיום הש"ס

ערב חג מתן תורה

ה'תש"פ

הערות והארות יתקבלו

אצל הרב המחבר 0504147285

דברי פתיחה

בקהילות ישראל נהגו מקדמת דנא לקרוא מגילת רות בשבועות, ובקהילותינו נהגו לקרוא שמו"ת קודם תפילת מנחה, ונהגו שפסוק אחרון קוראים יחדיו ושונים אותו, הגדול שבציבור מתרגמו, ושונים הציבור שוב את הפסוק, ואח"כ אומרים רבי חנניא וקדיש דרבנן.

המג"א סי' ת"צ כתב הטעם בזה, דאיתא בילקוט רות רמז תתקצ"ו מה ענין רות אצל עצרת שנקראת בזמן מתן תורה ללמדך שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני.

בשערי תשובה סי' תצ"ח כתב הטעם, לפי שדוד המלך ע"ה מת בעצרת והקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים ובודאי בעצרת נולד ומגילת רות נכתבה ליחס דוד.

מהרי"ץ בהקדמתו לשלש מגילות הביא טעם נוסף בזה, וז"ל: ונהגו לקרות מגילת רות בחג השבועות, להיותה סיפור תולדות כסאות למשפט כסאות לבית דוד, לנטוע בנפשותינו מדת הבטחון, ושנאמין כי כאשר הבורא ית' שמר הבטחתו לישראל אשר הבטיחם על יד משה נביאו בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוהים, ומן השמים השמיים קולו ונתן להם תורה וחקים צדיקים, ככה ישמור הבטחתו שנית ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וכו' עכ"ל.

זכינו ועלה בידינו להוציא לאור עולם מגילת רות מהודרת בהוצאה מפוארת במקרא ותרגום לפי נוסחתינו המדוייקת, יין ישן בקנקן חדש, בתוספת תרגום בלה"ק וחיבור אשר בשם 'יונה דדהבא' יקרא מאת המחבר הרה"ג **אלחנן ג'יבלי** שליט"א הכולל בתוכו הערות ביאורים וחידושים נפלאים על סדר התרגום דבר דבור על אופניו בידיעות נכבדות מש"ס ומדרשים, אפריון נמטייה להרהמ"ח שליט"א שזיכנו בחיבוריו הנפלאים ועוד היד נטויה, יה"ר שיזכה ללמוד וללמד ולהפיץ אור תורתו ברבים.

הוצאה חדשה זו נערכה ונשלמה לרגל סיום הש"ס שנלמדה ע"י בני החבורה דקהילת חניכי הישיבות '**נתיבות שלום**' קרית הרצוג, עלינו להודות ולהלל קמי קוב"ה על ששם חלקנו מיושבי ביהמ"ד וזיכנו לסיים הש"ס בחבורה, ועוד זאת לפרסם בערב חג מתן תורתנו חלק נוסף בתוה"ק, ובהזדמנות זו יש לנו להודות לבורא כל עולמים על שבימים אלו ממש זוכים אנו לשוב להסתופף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, יתן ה' שנזכה לקבל חלקינו בתורת ה' מתוך לימוד בדיבוק חברים, ונדע להכיר במעלת בית המדרש ולשמור על קדושתו כראוי.

המו"ל

ערב חג מתן תורה ה'תש"פ

מבוא

איתא בגמ' (מגילה ג.) 'תרגום של נביאים, יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם, ועוד ביקש לתרגם תרגום של כתובים, יצתה בת קול ואמרה לו דיין', וכתב היעב"ץ שם 'אין המכוון בכאן על סתרי סודות ורזי עליונים כי לא מצינו שגילה יב"ע בתרגום שום סוד נעלם וגנוז בחכמת האמת, אלא הכוונה בכאן כמו שמפרש רב יוסף (בגמ') שהתרגום מגלה פירוש מקראות סתומים, והיתה על זה הקפידא (אפי' שזה לא סודות), על דרך התורה מכסה ואתה מגלה'.

ובבן יהוידע כתב דמבואר בגמ' (גיטין ס:) שדברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתבם, ומה שתרגם יונתן בן עוזיאל היו דברים שנמסרו בעל פה ועל ידי תרגומו נהפכו לתורה שבכתב ולכן היתה קפידא על זה מן השמים.

ומבואר בגמ' שלא תרגם יונתן את הכתובים, והתרגום שנמצא בידינו על הכתובים נעשה ע"י התנאים (תוס' מגילה כא: וראשונים שם) ומה שכתוב בגמ' 'כדמתרגם רב יוסף', פירש התוס' (ב"ק ג:) שאין הכוונה שהוא עשה את התרגום אלא שהיה בקי בתרגום שעשו התנאים.

ובתרגום נתגלו הרבה סתרים ומקראות סתומים כמו שאמרו בגמ' בכמה מקומות 'אלמלי תרגומא דהאי קרא לא הוה ידעינן מאי קאמר', וביחוד בחמש מגילות פירשו התנאים בתרגום הרבה פירושים המבארים באופן חדש את הפסוקים, אמנם דברי התרגום על הנ"ך בכלל, ועל חמש מגילות בפרט נשארו בגדר 'סתרי לבני אדם' ואין יד כל אדם ממשמשת בהם, כי לשון הארמית אינה שגורה בפי כל וגם יש מילים שאינם מוכרות אפי' לת"ח שבקיאם בלשון התלמוד.

וכדי להקל על לימוד התרגום תרגמו כמה ספרים את הארמית ללשון הקודש כמו יין הטוב, מאורות המגילה ועוד, ומעתה נעשו סתרי גלויים לכל אדם כדי ללמוד בו ולדלות מתוכו פנינים יקרות, אף 'התרגום בלשון הקודש' שלפנינו נעשה תוך השתדלות לדייק בכל מילה שבתרגום וגם להצמד לתוכן הדברים, נעזרתי הרבה בספר 'גאולת הגר' לר' אליקים רוטנברג זצ"ל דור עשירי למהר"ם מרוטנבורג, (חי

בתקופת השל"ה וקיבל הסכמה ממנו) שכתב פירוש על תרגום חמשת המגילות, ופירש את המילים הקשות.

הרבה עניינים במגילת רות נתבארו כבר בגמרות ובמדרשים, אמנם בתרגום ביאר כמה פעמים באופן אחר ומחודש וגם הוסיף הוספות נכבדות, על כן נתתי אל ליבי למצוא פנאי ולעסוק בדבריו כדי להעלות על הכתב את החידושים שבדבריו, לזכות את עצמי ואת הרבים.

ועתה כשבאתי ב"ה אל המוגמר, אמרתי להציב בזה מצבת זכרון לאימי ע"ה ולקרוא את הפירוש **יונה דדהבא** על שמה, כדי לזכור את מעשיה הנעימים הנחמדים מ**זהב** ומפז ולהכרת הטוב על מסירות נפשה בחינוכי, וגם רמוז בזה השם אבי מורי שליט"א כי **זהב** בגימטריא דוד, (ואף שמי רמוז כי אלחנן זה דוד, עיין רש"י שמואל ב' פכ"א יט ובתרגום שם).

ובגמ' (ברכות נג): איתא שרבה בר בר חנה זכה למצוא **יונה דדהבא** כי הקפיד על ברכת המזון עיי"ש, כן ראוי שתזכה אימי ע"ה לזכות ל**יונה דדהבא** לעילוי נשמתה כי הקפידה מאוד באחרית ימיה בברכת המזון ויהי לפלא בעיני כל רואיה, ויתקיים בה מה שאמר בועז לרות 'שלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה', וכתב התרגום 'שלם ה' פעלך' בעולם הזה, 'ותהי משכורתך שלימה' לעולם הבא.

אברך את ה' אשר יעצני לקרבה אל המלאכה, ואודה על כל חסדיו עימי מנעורי עד היום הזה, עד הנה עזרונו רחמיך, כן תעזרנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ואזכה עם רעיתי לגדל את ילדינו לעבודתו יתברך בשמחה וביראה.

התודה והברכה למו"ח הרה"ג אליעזר הכהן שליט"א אשר עבר על הקונטרס והעיר את הערותיו הנפלאות, יזכה הוא וביתו לראות נחת דקדושה מכל צאצאיהם שיחיו, בבריאות ובשמחה כל הימים.

מהדורה מתוקנת, ערב חג מתן תורה ה'תש"פ

א וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁפָּט הַשּׁוֹפְטִים וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בְּשָׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: וְהָיָה, בַּיּוֹם נָגִיד נָגִידָא. וְהָיָה כִּפְן תְּקִיף, בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. עֲשֵׂרְתֵי כִפְנֵי תְקִיפִין אֲתַגְזְרוּ מִן שְׂמִיָּא לְמַהוּי בְּעֵלְמָא, מִן יוֹמָא דְאַתְבְּרִי עֲלֵמָא עַד דְיֵיתִי מִלְכָּא מְשִׁיחָא, לְאוֹכְחָא בְּהוֹן דְיָרִי אַרְעָא. כִּפְן קַדְמָא, בַּיּוֹם אָדָם. כִּפְן תַּנְן, בַּיּוֹם לְמוֹד. כִּפְן תְּלִיתָא, בַּיּוֹם אַבְרָהָם. כִּפְן רְבִיעֵא, בַּיּוֹם יִצְחָק. כִּפְן

תרגום בלשון הקודש

א (א) ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב כבד בארץ ישראל, עשרה רעבון כבדים נגזרו מן השמים להיות בעולם מן היום שנברא העולם עד שיבוא מלך המשיח לייסר בהם גרי הארץ, רעב ראשון בימי אדם^א, רעב שני בימי למך^ב, רעב שלישי בימי אברהם, רעב רביעי בימי יצחק, רעב חמישי בימי

יונה דדהבא

א. צ"ב היכן התפרש שהיה רעב בימי אדם, ובמדרשים (בראשית רבה פכ"ה ופס"ד, מדרש שמואל פכ"ח) איתא שהמקור לרעב דכתיב 'ארורה האדמה בעבורך', ובפירוש 'אורח לחיים' המיוחס למהרי"ץ כתב שבתחילה היתה האדמה שמינה ומוציאה חיטים ככליות ופירות שמנים וטובים ואח"כ נתקלקלה, ובזה יש חסרון גדול וניכר שהוא רעב.

ב. הנה שני למך היו, הראשון היה מבני בניו של קין ועליו כתיב (בראשית

פ"ד יט) 'ויקח לו למך שתי נשים', והשני היה מבני בניו של שת כדכתיב (בראשית פ"ה כה) 'ויחי מתושלח וגו' ויולד את למך', והוא היה אביו של נח, ובזמן למך השני היה רעב זה ולא בזמנו של למך הראשון, והראיה כי במדרשות (בראשית רבה פכ"ה ועוד) הוכיחו שהרעב השני היה בימי למך מדכתיב אצל נח 'זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה', כלומר שעד שנולד נח היה רעב, נמצא לפי"ז שהרעב היה בימי למך אבי נח.

והנה כאן בתרגום ובמדרשות איתא דשני הרעב היו בימי למך, אמנם ברש"י (יחזקאל פי"ד יד) עה"פ 'נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם' פירש ששלושה אנשים אלו נמלטו משלוש צרות, נח נמלט מחיה רעה מרעב ומחורב, וז"ל 'מרעב מנין שנא' מן האדמה אשר אררה ה', צא ולמד בבראשית רבה במקום שחושב עשרה רעבון שירדו לעולם, ותמצא שבימי נח היה אחד מהם ומביא ראיה מן האדמה אשר אררה ה', ע"כ, ולכאור' הוא פלא דממקום ראייתו שם שוברו כי שם כתיב שהיה הרעב בימי למך ולא בימי נח, וגם קשה טובא, דהרי בקרא מבואר שכשנולד נח הפסיק הרעב ורק בימי אביו למך היה הרעב, ואיך כתב רש"י שבימי נח היה.

ונראה לבאר דהנה מה שאמרו במדרש שהיו שני רעבון בימי אברהם ויצחק ויעקב וכו', אין כוונתם לומר שבימיהם היה הרעב אלא לומר שבזכותם נפסק הרעב, ולכן תלו זאת בזמנם דוקא, וכמו שמצינו שהרעב שבזמן דוד היה ג' שנים והפסיק בזכותו ע"י שהספיד את שאול וכו' (עיין יבמות עח:), וכן בזכות אליהו שביקש רחמים שירדו גשמים הפסיק הרעב, וכן באלישע

חמישאי, בְּיוֹמֵי יַעֲקֹב. כִּפֶּן שְׁתִּיתָאֵל, בְּיוֹמֵי בּוֹעֵז דְּמִתְקָרֵי אַבְצָן צְדִיקָא, דְּמִן
 בֵּית לָחֶם יְהוּדָה. כִּפֶּן שְׁבִיעֵאֵי, בְּיוֹמֵי דְּוֹד מַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל. כִּפֶּן תְּמִינָאֵי, בְּיוֹמֵי
 אֱלִיהוּ נְבִיא. כִּפֶּן תְּשִׁיעֵאֵי, בְּיוֹמֵי אֱלִישָׁע בְּשׁוּמְרוֹן. כִּפֶּן עֲשִׂירָאֵי עֲתִיד לְמַהוּי,
 לָא כִּפֶּן לְמִיכַל לַחְמָא וְלֹא צְהוּתָא לְמִשְׁתֵּי מִיָּא, אֱלֶהִין לְמִשְׁמַע פְּתָנָם נְבוּאָה
 מִן קָדָם יי. וְכַד הָוּה כִּפְּנָא הָדִין תְּקִיף בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, נִפְק גְּבָרָא רַבָּא,
 מִן בֵּית לָחֶם יְהוּדָה. וְאֶזְל לְדוֹר, בְּחַקְלֵי מוֹאָב, הוּא וְאַתְתִּיה, וְתִרִין בְּנוֹהֵי:
ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו |
מַחֲלוֹן וְכַלְיוֹן אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי-
מוֹאָב וַיְהִיו־שָׁם: וְשׁוּם גְּבָרָא אֱלִימֶלֶךְ. וְשׁוּם אֶתְתִּיה נַעֲמִי. וְשׁוּם תְּרִין
בְּנוֹהֵי מַחֲלוֹן וְכַלְיוֹן, אֶפְרַתִּין רַבָּנִין. מִן בֵּית לָחֶם, יְהוּדָה וְאַתּוֹ עַד חֲקַל

יונה דרהבא

שהתנבא 'מחר סאה בשקל בשער שומרון' (מלכים ב' פ"ז א), וכן בבוועז איתא בתרגום (לקמן פסוק ו') 'שפקד ה' את עמו לתת להם לחם בגלל זכותו של אבצן השופט ובתפילתו שהתפלל לפני ה', ועוד איתא (בפרק ג ז) 'ויברך בוועז את שם ה' שקיבל את תפילתו והסיר את הרעב מא"י', וכן לקמן (פרק ד כא) 'ובגלל תפילתו של בוועז סר הרעב מארץ ישראל', נמצא דמה שנקרא הרעב על ימיהם הוא מטעם שסר הרעב על ידיהם, א"כ שפיר כתב רש"י ביחזקאל שהיה הרעב בימי נח ולא בימי למך, פירוש דנפסק בימי נח בזכותו כמו שכתוב 'זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו', אבל ודאי שלא היה בימיו רעב כלל כמו שנתבאר.

תרגום בלשון הקודש

יעקב, רעב שישי בימי בוועז שנקרא אבצן הצדיק מבית לחם יהודה, רעב שביעי בימי דוד מלך ישראל, רעב שמיני בימי אליהו הנביא, רעב תשיעי בימי אלישע בשומרון, רעב עשירי עתיד להיות, לא רעב לאכול לחם ולא צמא לשתות מים כי אם לשמוע דבר נבואה מלפני ה', וכשהיה הרעב הזה כבד בארץ ישראל יצא איש גדול מבית לחם יהודה והלך לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו. (ב) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו לחם יהודה ויבואו עד שדה מואב

מחלון וכליון אפרתים גדולים מבית

מוֹאָב, וְהוּוּ תַּמָּן רוֹפִילִין: ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נַעֲמִי וַתִּשְׁאָר
 הִיא וְשְׁנֵי בָנֶיהָ: וּמִיַּת אֱלִימֶלֶךְ, בַּעֲלָהּ דְנַעֲמִי וְאִשְׁתָּאֲרַת הִיא אַרְמֶלָא,
 וַתֵּרֵין בְּנֵהָא יַתְמִין: ד וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲכִיּוֹת שֵׁם הָאֲחַת
 עֶרְפָּה וְשֵׁם הַשְּׁנִית רֹוֹת וַיִּשְׁבּוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים: וַעֲבְרוּ עַל
 גְּזִירַת מִימְרָא דִיֵּי, וְנִסִּיבוּ לְהוֹן נָשִׁין נוֹכְרָאִין, מִן בְּנַת מוֹאָב. שׁוּם חֲדָא, עֶרְפָּה.
 וְשׁוּם תְּנַיִתָא רֹוֹת, בַּת עֶגְלוֹן מִלְכָא דְמוֹאָב, וַיִּתִּיבוּ תַּמָּן, כְּזִמְן עֶשֶׂר שָׁנִין:

תרגום בלשון הקודש

ויהיו שם שרי צבא^ג. (ג) ומת אלימלך
 האיש של נעמי ונשארה היא אלמנה
 ושני בניה יתומים. (ד) ועברו על הציווי
 של ה' וישאו להם נשים נכריות מבנות
 מואב שם האחת ערפה ושם השנית רות
 בת עגלון^ד המלך של מואב וישבו שם
 כעשר שנים.

יונה דדהבא

ג. הנה מלשון הפסוק לגור בשדי מואב
 הוא ואשתו ושני בניו, מבואר
 דהלכו רק לגור שם ולא להשתקע, רק אח"כ
 נשתקעו שם ונעשו שרי צבא כמו שכתב
 התרגום.

והנה איתא בגמ' (ב"ב צא:): רב ושמואל, חד
 אמר מחלון וכליון שמם, ולמה נקרא
 (בדברי הימים) שמם יואש שנתייאשו מן
 הגאולה, ובמהרש"א פירש דמה שנתייאשו מן
 הגאולה היה אחר שמת אביהם כשנתיישבו
 בשדה מואב ונשאו נשים נכריות, אמנם לפי דברי התרגום שנעשו שרי צבא אפשר לבאר דעוד
 קודם שנשאו נשים נכריות מן הגאולה, כי בזה שנעשו שרי צבא שם בשדה מואב נראה
 שבאו להשתקע ולא רק לגור.

ד. מושמע בתרגום שהיתה רות בתו ממש של עגלון ולא מצאצאיו, אמנם בתוס' (יבמות מח:
 ד"ה אשר) כתב דמה שאמרו בגמ' שם שהיתה 'בתו של עגלון', לאו דוקא 'בתו'
 דהרי היתה מאתים שנה אחר עגלון, אלא בת בתו ומזרעו היתה (וכ"כ בנויר כג:).
 והנה במהרש"א (בבא קמא לח:): כתב דמדברי הגמ' שם מוכח דהיתה בתו ממש, דאמרו בגמ'
 שאסר הקב"ה למשה לעשות מלחמה עם עמון ומואב בגלל שתי פרידות טובות שיצאו
 מהם נעמה העמונית ורות המואביה, וכתב תוס' שבימי עגלון מלך מואב כבר הותר לעשות
 מלחמה במואב כי הם התחילו במלחמה, וכתב המהרש"א דאם בימי עגלון לא נולדה רות שוב
 יש חשש של 'שתי פרידות טובות' ואיך הותר להלחם עמהם, אלא על כרחך שהיתה 'בתו' ממש
 של עגלון ושוב אין חשש של 'שתי פרידות'.

ודקדק כן מלשון הגמ' שאמרו 'בתו של עגלון' משמע כפשוטו ולא כשיטת תוס' ביבמות, וכן
 פשטות דברי התרגום כאן שהיתה בת עגלון ולא מצאצאיו, אמנם במהרש"א בבבא בתרא
 (צא: ד"ה 'מ"ד ויוקים') כתב דהיתה בת בנו של עגלון מלך מואב כדברי התוס' ביבמות עיי"ש, וצ"ע
 סתירת המהרש"א.

ה וַיָּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן וַתִּשְׂאֵר הָאִשָּׁה
 מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמְאִישֶׁיהָ: וְעַל דַּעְבְּרוּ עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי וְאַתְחַתְּנּוּ
 בְּעַמּוּמִין נוֹכְרָאִין, אֶתְקַטְעוּ יוֹמֵיהוֹן. וּמִיתוּ אַף תַּרְוִיְהוֹן מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן, בְּאַרְעָא
 מְסֻאֲבָתָא. וְאַשְׁתְּאַרְתְּ אֶתְתָּא, מִתְּכֻלָּא מִתְּרִין בְּנֵהָא, וְאַרְמְלָא מִבְּעֻלָּה:

יונה דדהבא

ה. **מבואר** כאן בתרגום הטעם שנענשו מחלון וכליון ומתו בקיצור ימים הוא בגלל שנשאו נשים נכריות, אמנם בגמ' (ב"ב צא.) איתא ר' שמעון בר יוחאי אומר אלימלך, מחלון וכליון גדולי הדור היו, ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ, וכן רב ושמואל (שם ע"ב) אמרו למה

תרגום בלשון הקודש
 (ה) ועל שעברו על הציווי של ה' והתחתנו בעמים נכריים נתקצרו ימיהם^ה ומתו גם שניהם מחלון וכליון בארץ טמאה, ונשארה האשה שכולה משני בניה ואלמנה מאישה.

נקרא שמו 'כליון' כי נתחייבו כליה למקום, ופירש רש"י על שיצאו מארץ ישראל, והוא דלא כדברי התרגום שנתחייבו כליה כי נשאו נשים נכריות.

אמנם במהרש"א שם פירש דמה שאמרו בגמ' רב ושמואל 'למה נקרא שמו 'כליון' שנתחייבו כליה למקום, מחלון שנעשה גופם חולין', לא כפירוש רש"י על שיצאו מארץ ישראל אלא על שנשאו נשים נכריות כמו שכתב התרגום, וזה הפירוש של 'נעשה גופם חולין' ע"י שנשאו נשים נכריות (ורש"י פירש לשיטתו 'דנעשו גופם חולין' הוא מפני שחור'ל ארץ טמאה היא ונתחללו), נמצא דלפי דברי המהרש"א פליגי רב ושמואל (בעמוד ב') על ר' שמעון בר יוחאי (בעמוד א') שאמר שנענשו מפני שיצאו מהארץ לחוצה לארץ.

אך לרש"י לא נחלקו כלל, דשניהם ס"ל שנענשו מטעם שיצאו מארץ ישראל לחו"ל, ומה שרשב"י נקט לשון 'יצאו מארץ ישראל' ורב ושמואל אמרו 'שנשתקעו בחו"ל' צ"ל משום דרשב"י מיירי גם באלימלך לכן נקט לשון 'שיצאו' כי חטאו של אלימלך היה כי יצא ולא כי נשתקע כי הרי בא 'לגור בשדי מואב', אך רב ושמואל מיירי במחלון וכליון לבר והם נענשו מפני שנשתקעו בחו"ל ונתייאשו מן הגאולה.

והרמב"ם (מלכים פ"ה ה"ט) כתב דמה שנענשו ונתחייבו כליה למקום הוא משום שיצאו מארץ ישראל לחו"ל, ובפשטות סבר הרמב"ם כרש"י שלא נחלקו רב ושמואל עם רשב"י ולכו"ע הטעם שנענשו הוא משום שיצאו מארץ ישראל ולא כהתרגום.

והנה איתא בתוספתא (עבודה זרה פ"ה) 'על שיצא אלימלך לחו"ל מת הוא ובניו ברעב והיו כל ישראל קיימין על אדמתן', וזה חידוש שמתו ברעב דוקא, ולכא' משמע בתוספתא דשני עונשים נענשו, האחד שמתו והשני שמתו ברעב, ולפי"ז היה אפשר לומר דעל שתי עבירות שעשו נענשו בשני עונשים, על מה שיצאו בזמן הרעב מהארץ לחוצה לארץ נענשו שמתו ברעב מידה כנגד מידה, להודיע שלא הועיל להם יציאתם מהארץ, ועל מה שנשאו נשים נכריות נענשו שנגזר דינם למות כמו שפירש המהרש"א דעל האיסור של לא תחתן במ כתוב 'והשמידך מהר', ולפי"ז אפשר לומר דהתרגום ורש"י לא נחלקו כי התרגום מיירי על עונש המיתה עצמה שהגיע

ו ותקם היא וכלותיה ותשב משדי מואב פי שמעה
 בשדה מואב פיפקד יהוה אתעמו לתת להם לחם: וקמת
 היא, וכלתהא. ותבת, מחקל מואב. ארום אתבשרת בחקל מואב, על פום
 מלאקא. ארום דכר יי ית עמיה בית ישראל, למתן להון לחמא. בגין זכותיה,
 דאבצן נגידיא ובצלותיה דצלי קדם יי, הוא בועז חסידא: ז ותצא
 מןהמקום אשר היתהשמה ושתי כלותיה עמה ותלכנה
 בדרך לשוב אלארץ יהודה: ונפקת. מן אתרא, דהות תמן. ותרתין
 פלתהא, עמה. ומהלכן באורחא למתב, לארע יהודה: ח ותאמר נעמי
 לשתי כלתיה לכנה שכנה אשה לבית אמה יעשה כתיב
 יהוה עמכם חסד כאשר עשיתם עםהמתים ועמדי:
 ואמרת נעמי, לתרתין פלתהא. איזילנא תובנא. אתתא, לבית אמה. יעביד יי
 עמכון טיבו, כמא דעבדתון עם בעליכון שכיביא, דסריבתון למסב גובריא
 בטר מותיהון ועמי, דזנתון וסוברתון יתי: ט יתן יהוה לכם ומצאן
 מנוחה אשה בית אישה ותשק להן ותשאנה קולן
 יעש קרי

תרגום בלשון הקודש

יונה דדהבא

(ו) ותקם היא וכלותיה ותשב משדה מואב כי התבשרה בשדה מואב על פי המלאך כי פקד ה' את עמו בית ישראל לתת להם לחם בגלל זכותו של אבצן השופט ובתפילתו שהתפלל לפני ה' הוא בועז החסיד. (ז) ותצא מן המקום שהייתה שם ושתי כלותיה עמה, ותלכנה בדרך לשוב לארץ יהודה. (ח) ותאמר נעמי לשתי כלותיה לכנה אשה לבית אימה, יעשה ה' עמכם חסד כמו שעשיתם עם בעליכם המתים שמאנתם לישא אנשים אחר מותם ועמדי שזנתם ונשאתם אותי.

וַתִּבְכֶּינָהּ: יתין יי לְכוּן אַגַּר שְׁלִים, על טיבותא דַּעֲבַדְתוּן לִי. וּבִהּ הוּא
 אַגַּר תִּשְׁפָּחוּן נִיחָא, כֹּל חֲדָא וְחֲדָא לְבֵית בַּעֲלָהּ. וְנִשְׁיָקַת לְהוֹן וְנִטְלָא קְלִיהוֹן,
 וּבְכִיָּאָן: י **וַתֹּאמְרָנָהּ לָהּ כִּי־אֵתְךָ נָשׁוּב לְעַמִּי:** וְאָמְרָא לָהּ.
 לָא נְתוּב לְעַמְנָא, וְלִדְחַלְתְּנָא. אַרוּם אֵלְהִין עַמִּיָּה נְתוּב לְעַמִּיָּה, לְאֵתְגִירָא:
יא וַתֹּאמֶר נַעֲמִי שׁוּבָנָה בְּנֹתִי לָמָּה תִּלְכְּנָה עִמִּי הָעוֹד־
לִי בָּנִים בְּמַעֲוִי וְהָיוּ לָכֶם לְאִנְשִׁים: וְאָמְרַת נַעֲמִי, תּוּבְנָא בְּרַתְּאִי.
 לְמָא תִּיזְלִין, עַמִּי. הָעוֹד כְּעוֹן אֵית לִי וְלִדְיָא, בְּמַעֲוִי וְיִהוֹן לְכוּן, לְגוּבְרִין:
יב שׁוּבָנָה בְּנֹתִי לָכֵן כִּי זָקַנְתִּי מִהָיוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי
יִשְׁ-לִי תִקְוָה גַם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדְּתִי בָּנִים:
 תּוּבְנָא בְּרַתְּאִי מִבְּתְרִי, אִיזִילְנָא לְעַמְכוּן. אַרוּם סִיבֵית, מְלֻמְהוּי מִבַּעֲלָא לְגַבְרָ.
 אַרוּם אַמְרִיתִי, אֵלּוּ אָנָּא רִיבָא, אֵית לִי סִבְרָ. בְּרַם הָיִיתִי מִבַּעֲלָא בְּלִילְיָא,
 לְגַבְרָ וּבְרַם הָיִיתִי, יִלְדָּא בְּגִין: **יג הֲלֵהֶן | תִּשְׁפָּרְנָה עַד אֲשֶׁר**
יִגְדְּלוּ הֲלֵהֶן תַּעֲגֹנָה לְבִלְתִּי הָיוֹת לְאִישׁ אֵל בְּנֹתִי כִּי־מַר־
לִי מְאֹד מְכֹם כִּי־יִצְאָה בִי יַד־יְהוָה: דְּלֻמָּא לְהוֹן אֲתוּן מִתִּינּוּ
 עַד דִּירְבוּן, כְּאֲתַתָּא דְּנִטְרָא לְיָבִם קְלִיל, לְמִסְכְּבָה לְאַנְתּוּ. הַבְּדִילְהוֹן אֲתוּן יִתְבוּן

תרגום בשון הקודש

(ט) יתן ה' לכם שכר שלם על הטובה שעשיתם לי ובשכר שהוא תמצאו מנוחה כל אחת ואחת לבית אישה ותישק להן ותשאנה קולן ותבכינה. **(י)** ותאמרנה לה, לא נשוב לעמינו ולאלוהינו כי רק עמך נשוב לעמך להתגייר. **(יא)** ותאמר נעמי שובנה בנותי למה תלכנה עימי העוד יש לי עתה בנים במיעי והיו לכם לאנשים. **(יב)** שובנה בנותי מאחרי לכנה לעמכן כי זקנתי מהיות נשואה לאיש כי אמרתי אילו אני נערה יש לי תקווה, גם הייתי נשאת הלילה לאיש וגם הייתי יולדת בנים. **(יג)** האם להם אתן ממתנות עד שיגדלו, כאשר שממתינה ליבם קטן שישאנה לאשה, האם בשבילם אתן

עֲגִימוֹן, בְּדִיל דָּלָא לְמַהוּי מִתְנַסְבֵּן לְגַבְרָא. בְּבָעוּ בְרִתְאֵי, לָא תִמְרְרוּן נַפְשֵׁי.
 אַרוּם מְרִיר לִי, יַתִּיר מִנְכוּן אַרוּם נִפְקַת בִּי מִחָא, מִן קָדָם יְיָ יֵד וְתִשְׁנָה
 קוֹלָן וְתִבְכִּינָה עוֹד וְתִשְׁק עֶרְפָּה לְחַמּוֹתָהּ וְרוֹת דְּבָקָה
 בָּהּ: וְנִטְלָא קְלִיהוּן. וּבְכִיָּאן עוֹד, זְמַנָּא אוּחְרָנָא. וְנִשִּׁיקַת עֶרְפָּה, לְחַמְתָּהּ
 וְרוֹת, אֶתְדַבְּקַת בָּהּ: טו וְתֹאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבַמְתֶּךָ אֶל־עַמָּה
 וְאֶל־אֱלֹהֶיהָ שׁוּבֵי אַחֲרֵי יְבַמְתֶּךָ: וְאָמַרְתְּ. הֵא, תִבֵּת יְבַמְתֶּךָ. לְלוֹת
 עַמָּה, וְלוֹת דְּחֻלְתָּהּ. תּוּבֵי בְּתֵר יְבַמְתֶּךָ, לְעַמִּיךָ וְלִדְחַלְתֶּךָ: טז וְתֹאמֶר
 רוֹת אֶל־תִּפְגַּעֵי־כִי לְעֹזְבְךָ לָשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי אֶל־אֲשֶׁר
 תִּלְכִי אֵלַיךְ וּבִאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֶלְיִן עִמָּךְ עַמִּי וְאֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי:
 וְאָמַרְתְּ רוֹת, לָא תִקְנִיטִי בִי. לְמִשְׁבְּקֶיךָ, לְמִתְבַּ מִבְּתֶרֶךָ. אַרוּם תִּאִיבָא אָנָּא,

תרגום בלשון הקודש

יושבות עגונות כדי שלא להנשא לאיש, בבקשה בנותי לא תמררו נפשי כי מר לי יותר מכם כי יצאה בי מכה מלפני ה' (יד) ותשאנה קולן ותבכינה עוד פעם אחרת ותישק ערפה לחמותה ורות דבקה בה. (טו) ותאמר הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלוהיה שובי אחרי יבמתך לעמך ולאלוהיך. (טז) ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך כי משתוקקת אני להתגייר, אמרה נעמי לי ילדים, ולהנשא עם אנשים אחרים לא יתנו לכם מפני האיסור של 'עמוני ומואבי', לכן שובנה בנותי אשה לבית אמה.

יונה דדהבא

ו. צ"ב למה אמרה נעמי אל תמררו נפשי וכי מפני שרצו להתגייר יש לה מרירות נפש וצ"ע. ולכאור' היה אפשר לומר דנעמי אמרה להם שאין להם סיבה להתגייר, כי גם אם היו מתגיירות הרי היו מואביות ולא היו יכולות להנשא לשום אדם דכתיב 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'', ולא ידעו עדיין את הדרשא של עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית (כדלקמן), לכן אמרה להם 'העוד לי בנים במיעי', פירוש דגם אם תאמרו שאני אתן לכם את ילדי ותנשאו להם כמו שנתתי את מחלון וכליון ולא חששתי לאיסור 'לא תתחתן עם', אבל הרי 'העוד לי בנים במיעי' ואיך יהיו לי ילדים, ולהנשא עם אנשים אחרים לא יתנו לכם מפני האיסור של 'עמוני ומואבי', לכן שובנה בנותי אשה לבית אמה.

ומו"ח שליט"א ביאר דהרי אמרו בגמ' (יבמות מז.) 'גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר', כי קשים גרים לישראל, לכן רצתה נעמי להניא אותם מלהתגייר ואמרה להם צר לי מאוד אם תתגיירו, ובאמת ערפה פירשה ממנה מיד, אך רות דבקה בה עד שהתגיירה.

לְאֶתְגִּירָא. אָמַרְתָּ נְעָמִי, אֶת־פְּקֻדָּא לְמִטְרָ שְׂבִיָּא וְיוֹמֵי טָבִי, בְּדִיל דְּלֹא לְהִלְכָא
 בְּרַ מְתַרְוֵי אֶלְפִין אַמְיוֹן. אָמַרְתָּ רֹוֹת, לְכָל מַה דְּעַת אֶזְלָא, אֶיִזִּיל. אָמַרְתָּ נְעָמִי,
 אֶת־פְּקֻדָּא דְּלֹא לְמַבֵּת כְּחָדָא, עִם גּוֹבְרִיָּא. אָמַרְתָּ רֹוֹת, בְּכָל אַתְר דְּתַבִּיתִי,
 אָבִית. אָמַרְתָּ נְעָמִי, אֶת־פְּקֻדָּא לְמִטְרָ שִׁית מְאָה וְתִלְתָּ עֶסְר פְּקוּדֵיָּא. אָמַרְתָּ
 רֹוֹת, מַה דְּנִטְרִין עֲמִיד אָהָא נְטְרָא אָנָּא, כְּאֵלוּ הָווּ עֲמִי מְקֻדְמַת דְּנָא. אָמַרְתָּ

יונה דדהבא

תרגום בלשון הקודש

נצטווינו לשמור שבתות וימים טובים
 שלא ללכת חוץ מאלפיים אמות¹, אמרה
 רות לכל מה שאת הולכת אלך, אמרה
 נעמי נצטווינו לא ללון יחדיו עם
 אנשים, אמרה רות בכל מקום שתליני
 אלין, אמרה נעמי נצטווינו לשמור שש
 מאות ושלוש עשרה מצוות אמרה רות
 מה ששומרים עמך אשמור אני כאילו
 היו עמי מלפנים², אמרה נעמי נצטווינו

ז. **הנה** צ"ב אם מה שמודיעים לגרים
 'מקצת מצוות קלות ומקצת
 מצוות חמורות' כדאיתא ביבמות (מז). הוא
 דוקא מצוות דאורייתא או גם מצוות דרבנן.
והנה במהר"ץ חיות (יבמות שם) הוכיח
 דהתרגום ס"ל שמודיעים לגרים גם
 מצוות דרבנן, מדכתב שנעמי אמרה לרות
 'נצטווינו לשמור שבתות שלא נלך חוץ
 לאלפיים אמה', והרי תחומין מדאורייתא הם
 רק ב"ב מילין כמו שכתב הרמב"ם (שבת פכ"ז
 ה"א) ואלפיים אמה הם מדרבנן, ע"כ
 שמודיעים גם מצוות דרבנן (וצ"ל לפי"ז דכבר
 בזמן נעמי גזרו רבנן על זה).

ועוד הוכיח מדכתב התרגום 'אסור לנו לישן יחדיו עם גויים', והרי יחוד עם גוי הוא רק איסור
 דרבנן שבי"ד של דוד גזרו עליהם (ע"ז לו:), אמנם שם איתא שתלמידי ב"ש ובי"ה גזרו על זה),
 אלא דגם מצוות דרבנן מודיעים.

אמנם - אחר בקשת המחילה - נראה שאין ראייה כלל מדברי התרגום, כי מה שאמרה נעמי אסור
 לך ללכת אלפיים אמה אפשר דסבר התרגום כר' עקיבא (סוטה כז:): דיליף מקרא שאיסור
 תחומין מדאורייתא הוא גם באלפיים אמה, וגם מה שדייק מ'אסור לנו יחוד עם גויים', זהו לפי
 גירסתו בתרגום, אמנם בתרגום דילן הגירסא 'אסור לנו לישן יחדיו עם אנשים', והכוונה דלאשת
 איש אסור יחוד עם איש אחר, וזה מדאורייתא (ע"ז לו:): ואין הוכחה כלל שמודיעים לגרים גם
 מצוות דרבנן.

ח. **כאן** בא ליישב התרגום איך מוכח מ'עמך עמי' שקיבלה רות על עצמה תרי"ג מצוות,
 כי 'עמך עמי' פירושו 'עמך' עתה הוא כאילו 'עמי' מלפנים, כלומר כאילו הייתי
 בשעת מתן תורה וקיבלתי את כל מצוות התורה ושם נאמר 'היום הזה נהיית לעם', בקבלת עול
 תרי"ג מצוות.

ובמהרש"א (יבמות מז:): ביאר בשני אופנים איך מוכח קבלת תרי"ג מצוות מ'עמך עמי' עיי"ש.
אמנם אפשר לבאר באופן אחר, דהנה צ"ב איך נעמי אמרה נצטווינו לשמור תרי"ג מצוות הרי
 היא פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא וכן יש מצוות שמיוחדות רק למלך ולכהנים וכו',

נַעֲמִי, אֶת־פְּקֻדָּתָא דְּלָא לְמַפְלַח פּוֹלְחָנָא נּוֹכְרָאָה אֲמַרְתּוּ רּוֹת, אֱלֹהֶיךָ, הוּא אֱלֹהֵי: יז בְּאִשֶׁר תִּמְוֹתֵי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֵּר כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ: אֲמַרְתּוּ נַעֲמִי, אֵית לָנָא אַרְבַּע דִּינֵי מוֹתָא, לְחַיְבָא. רְגִימַת אֲבָנָא, וְיִקִּידַת נּוֹרָא. וְקִטִּילַת סִפָּא, וְצִלִּיבַת קִיסָא. אֲמַרְתּוּ רּוֹת, בְּכֹל מַה דְּתַמּוֹתֵי, אֲמוֹת. אֲמַרְתּוּ נַעֲמִי, אֵית לָנָא

תרגום בלשון הקודש

יונה דדהבא

שלא לעבוד עבודה זרה אמרה רות אלוהיך הוא אלוהי. (יז) אמרה נעמי יש לנו ארבע דיני מיתה לחוטאים, סקילת אבנים ושריפת אש^ו והריגת חרב ותלית עץ^ז, אמרה רות בכל מה שתמותי אמות,

אלא ודאי דע"י שכל ישראל מקיימים ביחד את כל המצוות חשיב כאילו כל אחד מהם מקיים תרי"ג מצוות, כי כל ישראל ערבים ואחד משלים לשני, לכן אמרה רות 'עמך עמי', כלומר כיון שכולנו נחשבים עם אחד וערבים זה לזה חשיב כאילו כל אחד מקיים תרי"ג מצוות ודו"ק.

ט. **אֵיתָא** בסנהדרין (מט:): 'ארבע מיתות נמסרו לבי"ד סקילה שריפה הרג חנק, ר"ש אומר שריפה סקילה חנק והרג', ומשמע כאן דס"ל לתרגום כחכמים ולא כר"ש.

י. **אֵיתָא** בסנהדרין (נב:): 'שמצות הנחנקין כיצד היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותן סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צווארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאת', מבואר שחנק הוא ע"י סודר וצ"ע דכאן איתא בתרגום שחנק זה תליה על עץ.

והט"ז (אבן העזר ס"יו סקמ"ג) הקשה כזאת ותירץ 'דלא באה נעמי אלא לגלות לה מצות חנק שחונקים בצווארו, ולא באה לפרש לה כיצד חונקים לפי דיננו, אלא הסבירה לה כדרך שהמלכות חונקים בצוואר בתלית קיסא כך חונקים בדיננו' (ע"י סודר), ובהגהות על הט"ז (לשכת סופרים) כתב 'שהגאון החת"ס היה מפקפק שהתרגום על רות צדוקי, דהרי לדידן לא היה חנק כי אם ע"י סודר', אמנם תירץ המגיה שם שמצינו שנענש אדם בתליה על עץ במקום חנק, כי בגמ' (כתובות ל:) איתא שבזמן שבי"ד לא דנו דיני נפשות אעפ"כ דין ד' מיתות לא בטלו, ומי שנתחייב סקילה נופל מן הגג וכו', ומי שנתחייב חנק טובע בנהר וכו', וכתב תוס' שם שמה שאמרו בגמ' (ב"מ פג:): 'שאב ובנו נענשו בתליה על עץ ע"י המלכות כי הגיע להם חנק בדיננו על שבעלו נערה המאורסה.

והגרי"ח סופר שליט"א (וזאת ליהודה סל"ד) כתב דאין השמועה הזו בשם החת"ס נכונה שתרגום רות היה צדוקי ח"ו, כי בשו"ת חת"ס (אבן העזר ח"א סע"ד) הביא את דברי הט"ז ואת התרגום הנ"ל ולא העיר כלום, וגם בדרשותיו (ח"ב עמוד רח"צ) יישב את דברי התרגום דמיירי בתליה שאחר הסקילה, משמע שסמך על דברי התרגום ולא חשש שמה צדוקי הוא ח"ו.

והוסיף הגרי"ח סופר להוכיח כדברי הט"ז כי הרי שאר המיתות שהזכירה נעמי אינם לפי התורה ממש כי הרי סקילה בדין תורה היא ע"י דחיה מג' קומות ולא סקילה באבנים, וכן שריפה היא ע"י נתינת פתילה של אבר לתוך בני מיעיו ולא כמו שכתב התרגום שריפה באש, על כרחך שכוונת נעמי היתה להסביר לרות שכעין שעושים המלכות בהרוגיהם כן דין ארבע מיתות בדיננו.

בית קבורתא. אמרת רות, ותמן אהא קבירא, ולא תוסיפי עוד למללא.
 פדנן יעביד יי לי, וכדנן יוסיף עלי. ארום מותא יהי מפריש, בינא וביניד:
יח ותרא פִּי־מִתְאַמְצַת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה:
 וחות. ארום מאלמא היא, למהך עמה, ופסקת, מלמללא לה:
יט ותלכנה שתיהם עד־בואנה בית לחם ויהי פבואנה
בית לחם ותהם כל־העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי:
 ואזלא תרויהון. עד דעלן, לבית לחם. ותהו. פד עלן, לבית לחם. וארגישו
 כל יתבי קרתא, עליהון ואמרא, הךא נעמי: **כ ותאמר אליהן**

תרגום בלשון הקודש

אמרה נעמי יש לנו בית קברות^א, אמרה רות ושם אהיה קבורה ואל תוסיפי עוד לדבר כה יעשה ה' לי וכה יוסיף עלי כי המוות יהיה מפריד ביני וביניך. (יח) ותרא כי מתאמצת היא ללכת עמה ותחדל מלדבר אליה. (יט) ותלכנה שתיהן עד שבאו לבית לחם ויהי כאשר באו לבית לחם ורעשו כל יושבי העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי.

מיתות, ורמזה לה גם שיש כח ביד חכמים להרוג בארבע מיתות ואפי' לא כמו מה שההלכה מחייבת אלא כראות עיניהם לפי הוראת שעה.

יא. **איתא** ביבמות (מז). תנו רבנן גר שבא להתגייר וכו' מודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, ואמרו בגמ' 'מאי טעמא דאי בעי פריש נפרוש, דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת', והנה בשלמא מה שאמרה נעמי לרות 'נצטווינו לשמור שבתות ולשמור תרי"ג מצוות' שפיר מתקיים 'דאי בעי פריש', אך מה שכתב התרגום שאמרה נעמי לרות 'יש לנו בית הקברות' צ"ב, דלכאו' אדרבה דבר טוב הוא ששומרים על כבוד המת ואין לרות סיבה לפרוש בגלל זה, אלא על כרחך צריך לפרש שכוונתה של נעמי לומר לרות 'יש לנו בית הקברות מיוחד לנסקלים ונשרפים' וכו' כדאיתא ביבמות (שם) כדי להודיעה שגם אחר שהורגים בד' מיתות בי"ד יש חילוק בין הנהרגים ולא קוברים את כולם ביחד ובזה שפיר יתקיים הדין של 'אי בעי לפרוש יפרוש'.

יונה דדהבא

והנה נראה להוסיף עוד, דברמב"ם (סנהדרין פכ"ד ה"ד) כתב 'יש לבי"ד להלקות מי שאינו מחוייב מלקות ולהרוג מי שאינו מחוייב מיתה לעשות סייג לתורה, ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים נשים ביום אחד באשקלון', ומסתבר לומר דכמו שמוטר לבי"ד להרוג מי שאינו חייב כך מותר להם להמית במיתה שאינה ממש מארבע מיתות, כמו שמשמע שם ששמעון בן שטח תלה את השמונים נשים ממש על עץ ולא עשה להם חניקה ע"י סודר, וא"כ אפשר דזו כוונת התרגום שנעמי אמרה לרות שיש עונש של ד'

אֶל־תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי קְרָאנִי לִי מָרָא בְּיַהֲמַר שְׂדֵי לִי מְאֹד:
 וַאֲמַרְתָּ לְהוֹן. לֹא תִהְיוּן קְרוֹן לִי, נַעֲמִי. קְרוֹן לִי, מְרִירַת נַפְשָׁא. אַרוֹם אֲמַרְרִיר שְׂדֵי
 לִי, לְחַדָּא: כֹּא אֲנִי מְלֵאָה הִלְכְּתִי וְרִיקָם הֵשִׁיבֵנִי יְהוָה לְמָה
 תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי וַיְהוֹה עֲנָה בִּי וְשְׂדֵי הִרְעֵ לִי: אֲנָא מְלֵאָה
 אֲזֻלִּית, מִבְּעֵלִי וּמִבְּנִי. וְרִיקָנִיָּא, אֲתִיבֵנִי יְיָ מִנְהוֹן. לְמָא דִּין אֲתוֹן קְרוֹן לִי, נַעֲמִי.
 וּמִן קָדָם יְיָ, אֲתַסְהֵד בִּי חוֹבְתִי וְשְׂדֵי, אֲבֵאִישׁ לִי: כֹּב וְתַנְשֵׁב נַעֲמִי וְרוֹת
 הַמּוֹאֲבִיָּה כְּלָתָה עִמָּה הַשָּׁבָה מִשְׂדֵי מוֹאֵב וְהִמָּה בָּאוּ בֵּית
 לָחֶם בְּתַחֲלַת קִצִּיר שְׁעָרִים: וְתַבַּת נַעֲמִי. וְרוֹת מוֹאֲבִיתָא פְלָתָה,
 עִמָּה. דְּתַבַּת, מִחֻקֵּל מוֹאֵב. וְאֲנוּן. אֲתוּ בֵּית לָחֶם, בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְּפַסְחָא, וּבִהְוֵא
 יוֹמָא שְׂרִיאֵוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַחְצֵד יַת עוֹמְרָא דְּאַרְמוֹתָא, דְּהוּה מִן שְׁעָרִין:

תרגום בלשון הקודש

(כ) ותאמר אליהן אל תהיינה קוראות לי נעמי קראנה לי מרת נפש כי המר שדי לי מאוד. (כא) אני מלאה הלכתי מבעלי ומבני וריקם השיבני ה' מהם, למה זה אתן קוראות לי נעמי ומלפני ה' הועד בי חטאי ושדי הרע לי. (כב) ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה ששבה משדה מואב, והמה באו בית לחם בערב הפסח^ב ובאותו היום התחילו בני ישראל לקצור את עומר התנופה שהיה משעורים.

יונה דדהבא

יב. צ"ע טובא בזה, דבמשנה (מנחות סה.) שנינו שקצירת העומר נעשית במוצאי יו"ט ראשון של פסח, ואפי' אם חל בשבת לא מקדימים קצירת העומר לערב הפסח, ואיך כתב התרגום שבערב פסח קצרו בני ישראל את עומר התנופה. ואולי כוונת התרגום למה שאמרו במשנה (שם) שבערב יו"ט היו מכינים את השבולים וקושרים אותם, ולכן כתב התרגום 'שריאוו למחצד', כלומר התחילו לקצור ע"י הכנת התבואה אך לא קצרו ממש כי רק ערב פסח היה. ואפשר עוד לומר שבמקום 'מעלי יומא דפסחא' צריך לגרוס 'במעל יומא דפסחא', והכוונה אחר שנכנס יום הפסח (כמו 'עד בוא השמש תשיבנו לו' שתרגם אונקלוס 'עד מעל שמשא'), כלומר במוצאי יו"ט ראשון שאז קוצרים את העומר, ומפורש כן במדרש (רות ג, ו) שנעמי ורות הגיעו במוצאי פסח שאז מתאספים כולם לקצור את העומר, ולפי"ז דברי התרגום כפשוטם. (והעיר מו"ח שליט"א דאפשר שדוקא ב'מעל שמשא' אמרינן שפירושו שהשמש שוקעת ונכנסת אל מקומה ונחשב שהגיע היום הבא, אך ב'מעל יומא' לא מצינו שפירושו שנכנס ונגמר היום הנוכחי ומתחיל היום הבא, וצ"ע.)

ב א וּלְנַעֲמִי מוֹדַע כְּתִיב לְאִישָׁה אִישׁ גְּבוּר חֵיל מִמְּשַׁפַּחַת
 אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בְּעוֹז: וּלְנַעֲמִי מוֹשֶׁת מוֹדַע לְגוֹבֵרָה. גְּבוּר גְּבוּר, תְּקוּף
 בְּאוֹרֵיתָא. מִן יִיחוּס, אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמִיָּה, בּוֹעִז: ב וּתְאֹמֶר רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה
 אֶל־נַעֲמִי אֶלְכֶּה־נָּא הַשָּׂדֶה וְאֶלְקַטְתִּי בְּשִׁבְלִים אַחַר אֲשֶׁר
 אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו וּתְאֹמֶר לָהּ לְכִי בְתִי: וְאָמְרַת רֹת מוֹאֲבִיתָא,
 לְנַעֲמִי. אִיזִיל כְּעוֹן לְחַקְלָא, וְאֶכְנוּשׁ בְּשׁוֹבְלִין. בְּתַר דְּאֶשְׁכַּח רַחֲמִין, בְּעֵינָיו
 וְאָמְרַת לָהּ, אִיזִילִי בְּרֵתִי: ג וּתְלַךְ וּתְבוֹא וּתְלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי
 הַקּוֹצְרִים וַיִּקֶּר מִקְרָהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבָעוֹז אֲשֶׁר מִמְּשַׁפַּחַת
 אֱלִימֶלֶךְ: וְאִזְלַת וְעַלְתָּ, וּכְנִשְׁת׃ בְּחַקְלָא. בְּתַר, חֲצוּדֵיָא. וְאִירַע אֶרְעָהָ.
 אַחְסַנְתָּ חַקְלָא, דְּהָהּ לְבוֹעֵז דְּמִן יִיחוּס, אֱלִימֶלֶךְ: ד וְהִנֵּה־לְבָעוֹז בְּאֵ
 מִבֵּית לָחֶם וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 יְבָרְכֶךָ יְהוָה: וְהָא בּוֹעִז. אֶתָּא, מִבֵּית לָחֶם. וְאָמַר לְחֲצוּדֵיָא, יְהִי מִימְרָא
 דִּי בְּסַעֲדִכּוֹן וְאָמְרוּ לִיהִ, יְבָרְכֶכָּהּ יְיָ: ה וַיֹּאמֶר בְּעוֹז לְנַעֲרוֹ הַנֹּצֵב
 עַל־הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: וְאָמַר בּוֹעִז, לְעוֹלִימִיָּה. דְּמִנֵּי
 רַב, עַל חֲצוּדֵיָא, לְאִידִין אִמָּהּ, רִיבָא הָדָא: ו וַיַּעַן הַנַּעַר הַנֹּצֵב
 מוֹדַע קָרִי

תרגום בלשון הקודש

ב (א) ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל חזק בתורה ממשפחת אלימלך ושמׁו בועז. (ב) ותאמר רות המואביה לנעמי אלכה כעת לשדה ואסוף בשבלים אחר שאמצא חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי. (ג) ותלך ותבא ותאסוף בשדה אחרי הקוצרים ויקר

מקרה, חלקת השדה שהיתה לבעוז שממשפחת אלימלך. (ד) והנה בועז בא מבית לחם ואמר לקוצרים יהיה דבר ה' בעזרתכם ואמרו לו יברכך ה'. (ה) ויאמר בועז לנערו שמינהו ניצב על הקוצרים לאיזה אומה הנערה הזו.

עַל־הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשֹּׁבֶבֶת עִם־
 נַעֲמֵי מִשְׁדֵּי מוֹאֵב: וְאַתִּיב. עוֹלִימָא. דְּאַתְמַנָּא רַב עַל חַצוֹדַיָּא, וַאֲמַר.
 רִיבָא מִן עַמָּא דְּמוֹאֵב, הִיא דְּתַבַּת וְאַתְגִּירַת עִם נַעֲמֵי, מִחֻקַּל מוֹאֵב:
 ז וַתֹּאמֶר אֶלְקָטָה־נָּא וְאַסְפְּתִי בַעֲמֹרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים
 וְתִבּוּא וְתַעֲמוּד מֵאֵז הַבְּקָר וְעַד־עֵתָה זֶה שְׂבִתָּה הַפִּיִת
 מַעֲט: וַאֲמַרְת. אַעֲבֹר כְּעֵן וְאֶכְנֹשׁ שׁוּבְלִין, בְּאַלְמִיָּא. מָא דְּמִשְׁתָּאֵר, בְּתַר
 חַצוֹדַיָּא. וְאַתָּת וְקַמַּת. וְאַתְעַפְּבַת כְּעֵן מִקְדָּם צַפְרָא, וְעַד כְּעֵן פּוֹן זְעִיר. דִּין
 דְּיִתְבָּא בְּבֵיתָא, צַבְחָר: ח וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֶל־רוֹת הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ
 בְּתִי אֶל־תִּלְכִי לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה
 וְכֹה תִדְבְּקִין עִם־נַעֲרֹתַי: וַאֲמַר בּוֹעֵז לְרוֹת, הֲלֹא קַבִּילִי מִנִּי בְּרִיתִי.
 לֹא תִהְיֶין לְמַצְפֵּר שׁוּבְלִין, בְּחֻקַּל אַחֲרֹן. וְאַף לֹא תַעֲבְרִי מִכָּא, לְמִיזַל לְאַמָּה
 אַחֲרָא וְהָכָא תַתּוֹסְפִין, עִם עוֹלִימְתִי: ט עֵינִיךְ בְּשָׂדֵה אִשְׁרֵי־קְצֹרוֹן
 וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת־הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ
 וְצַמַּת וְהִלַּכְתְּ אֶל־הַכֵּלִים וְשָׂתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאָבוּן הַנְּעָרִים:
 תֵּהָא מִסְתַּפְּלָא בְּחֻקַּל דִּיחַצְדוֹן, וְתַהֲכִין בְּתַרְיָהוֹן. הֲלֹא פְקִידִית יִת עוֹלִימִיָּא,
 דְּלֹא יִקְרְבוּן בֵּיד. וּבַעֲדֹן דְּאַת צְהִיא לְמִיָּא, אִיזִילִי לְמִנְיָא. וְתֵהָא שְׂתִיָּא מִיָּא

תרגום בלשון הקודש

<p>(ו) ויען הנער שהתמנה ניצב על הקוצרים ויאמר נערה מואביה היא ששבה והתגיררה עם נעמי משדה מואב.</p> <p>(ז) ותאמר אלקט כעת ואאסוף שבלים בעמרים מה שנשאר אחרי הקוצרים ותבוא ותעמוד ותתעכב כעת מלפני הבוקר ועד עתה זמן קצר, זה שישבה</p>	<p>בבית מעט. (ח) ויאמר בועז לרות הלא קבלי ממני בתי אל תלכי ללקט שבלים בשדה אחר וגם לא תעברי מזה ללכת לאומה אחרת וכאן תדבקין עם נערותי.</p> <p>(ט) תהיי רואה בשדה שיקצרוון והלכת אחריהן הלא ציוויתי את הנערים שלא יקרבו בכך ובזמן שתצמאי למים תלכי</p>
--	---

מִדִּמְלֶנָּה, עוֹלִימָא: י וַתִּפֹּל עַל־פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתֹּאמֶר
 אֱלֹהֵי מַדּוּעַ מָצֵאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירָנִי וְאֲנֹכִי נְכַרְיָה:
 וּנְפִלְתִי, עַל אַפְקָא. וּסְגִידַת, עַל אַרְעָא. וְאָמַרְתְּ לִיהָ. מָה דִּין אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין
 בְּעֵינֶךָ, לְאֲשַׁמּוּדְעוּתַנִּי. וְאָנָּה מַעֲמָא נּוֹכְרָאָה, מִבְּנֵתְהוֹן דְּמוֹאָב וּמַעֲמָא דְּלֵא
 אֲדָבִי, לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי: יא וַיַּעַן בּוֹעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגַד הֲגַד
 לִי כָּל אֲשֶׁר־עָשִׂיתְ אֶת־חֲמוֹתְךָ אַחֲרֵי מוֹת אִישֶׁךָ וַתַּעֲזֹבִי
 אָבִיךָ וְאִמְךָ וְאָרְצְךָ מוֹלְדֹתֶךָ וַתֵּלְכִי אֶל־עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתְּ
 תְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם: וְאֲתִיב בּוֹעַז, וַאֲמַר לָהּ. אֶתְחַוָּאָה אֶתְחַוָּא לִי, עַל מִימַר
 חֲפִימָא. דְּכַד גָּזַר יְיָ, לֹא גָזַר עַל נּוֹקְבֵיָא, אֱלֹהִין עַל גּוֹבְרֵיָא. וְאֶתְאָמַר עַל־י

יונה דדהבא

יג. **משמע** בתרגום שאז נתחדש והוגד
 לבועז ע"י החכמים ההלכה
 שמאביות מותרות בקהל ה', כי הרי רות
 אמרה (תרגום לעיל פסוק י) 'ואנוכי נכריה מבנות
 מואב ומעם שלא הותר לבוא בקהל ה', כלומר
 שלא ידעה שעל נקבות לא נאמר 'לא יבוא
 מואבי', ועל זה ענה לה שנתחדשה הלכה
 עמונית ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ובוזה
 ניחם אותה שמוותרת היא לבוא בקהל כמו
 שאמרה אח"כ (פסוק י"ג) 'אמצא חן בעיניך כי
 נחמתני והכשרתני לבוא בקהל ה'.

תרגום בלשון הקודש

אל הכלים ותשתי מים מאשר ישאבון
 הנערים. (י) ותפול על פניה ותשתחו
 ארצה ותאמר אליו מדוע זה מצאתי חן
 בעיניך להכירני ואנוכי מעם נכרי מבנות
 מואב ומעם שלא נטהר לבוא בקהל של
 ה'. (יא) ויען בועז ויאמר לה הגד הוגד
 לי על דברי החכמים" ש כאשר גזר ה'
 לא גזר על הנקבות אלא על האנשים

ולכאן' צ"ע בזה כי הנה בכתובות (ז:): 'אמר ר' אבהו מאי דכתיב ויקח בועז עשרה אנשים מזקני
 העיר ויאמר שבו פה, למדרש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית', ומשמע דרק
 כשרצתה רות להנשא נתפרסמה הלכה זו ולא כמו שכתב התרגום כאן שכבר בתחילה כשליקטה
 רות אצל בועז נתחדשה הלכה זו, וצ"ל דאף שפרסם בועז את הדרשא ע"י עשרה זקנים, מ"מ ידע
 אותה קודם לכן ע"י החכמים שדרשו מואבי ולא מואבית.

ובזה נראה דמיושב הא דקשיא איך דרש בועז להתיר עמונית ומואבית, הרי איתא בגמ' (יבמות
 עז). שבזמן שרצו לפסול את דוד מלבוא בקהל חגר יתרא הישראלי (חתן ישי) את חרבו ואמר
 'כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית', והקשו בגמ'
 'וכי מהימן והרי כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו
 אין שומעין לו', וכיון שכבר רצו לפסול את דוד חשיב 'אחר מעשה' ובזה אין שומעין לדרשא של

בנבואה, דַּעֲתִידִין לְמַפְק מַנִּיחַ מַלְכִין וּנְבִיאִין. בְּגִין טִיבוֹתָא, דַּעֲבַדַת עִם חֻמְתִּיהָ.
 דְּפִרְנִסַת יְתָהּ, בְּתַר דְּמִית בַּעֲלֶיהָ. וּשְׂבַקַת דְּחֻלְתֵּיהָ וְעַמֵּיהָ, אֲבוּדָא וְאִמּוּדָא. וְאַרְעָא,
 יְלָדוֹתֶיהָ. וְאַזְלוּתָא, לְאַתְגִּירָא וּלְמַתְבָּא. בֵּין עִם דְּלֹא אֲשֵׁת־מוֹדַע לֶיהָ, מֵאַתְמָלִי
 וּמִדְּקַמּוּהִי: **יב יְשִׁלְמִי יְהוָה פַּעֲלֶיהָ וְתִהְיֶה מִשְׁפָּרְתָּהּ שְׁלָמָה**
מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת־כַּנְּפֵיו:
 וְגִמּוּל יִי לֶיהָ גִּמּוּל טָב בְּעֵלְמָא הָדִין, עַל עֹבְדָהּ טָב. וְיִהִי אֲגִרָהּ שְׁלִים, לְעֵלְמָא

תרגום בלשון הקודש

ונאמר לי בנבואה שעתידים לצאת ממך
 מלכים ונביאים" בגלל החסד שעשית
 עם חמותך שזנת אותה אחר שמת
 בעלך, ועזבת אלוהיך ועמך אביך ואמך
 וארץ מולדתך והלכת להתגיייר ולשבת
 בין עם שלא נודע לך מאתמול
 ומשלושום. (יב) ישלם ה' לך פועל טוב
 בעולם הזה על מעשך הטוב, ויהיה

יונה דדהבא

יתרא הישראלי שאפשר להתירו בקהל, ותירצו
 בגמ' 'שמואל ובית דינו קיים' ואפשר לברר
 שם שההלכה אמת.
ולכאוו' יקשה גם על בועז שדרש דרשא לפני
 הזקנים כדי לפרסמה רק אחר שבא
 מעשה לידו, כי הרי אז דנו על רות אם יכולה
 להנשא לגואל או לבועז, אלא על כרחך כדברי
 התרגום כאן דכבר דרש הלכה זו עפ"י
 החכמים עוד קודם שרצתה רות להינשא,
 ושפיר חשיב 'קודם מעשה אמרה' ולכן שמעו
 לו הזקנים.

אמנם לפי מה שפירש שם תוס' אפשר לומר דאפי' אם לא ידע זאת בועז קודם לכן לא חשיב
 'אחר מעשה אמרה', כי כתב שם תוס' דמה שאמרו בגמ' אם אחר מעשה אמרה אין
 שומעין לו, אין הכוונה כמו שפירש"י אחר שהתחילו לדון אם כשר דוד לבוא בקהל או פסול,
 דבכה"ג גם אחר מעשה מהימן, אלא כוונת הגמ' דכיון שיתרא הישראלי היה חתנו של ישי כלומר
 שנשא את אחותו של דוד, וכיון שאמר את ההלכה הזו אחר שנשא אותה לאשה חשיב נוגע בדבר
 כי ע"י שיאמר שדוד כשר ממילא גם אשתו כשרה לו ובזה אינו נאמן, ולפי"ז אפש"ל דכיון שבוועז
 עדיין לא נשא את רות לאשה נאמן היה לדרוש מואבי ולא מואבית כי אינו נוגע בדבר ואפילו
 שכבר התחילו לדון אם כשרה היא בקהל.

יד. **בגמ'** (מגילה י:): איתא 'כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים
 ונביאים', והוכיחו מתמר שצניעות היא גורמת לזה עי"ש, ולכאוו' כאן בתרגום
 מבואר דבעבור מצות חסד שעשתה רות עם חמותה זכתה ויצאו ממנה 'מלכים ונביאים', וצ"ב.
ומו"ח שליט"א תירץ דתמר זכתה בזכות הצניעות ששולת הנביאים והמלכים יצא ממנה באחד
 מהדורות, אך מה שזכתה רות שיצא דוקא ממנה שושלת זו ולא מאשה אחרת כי עשתה
 חסד עם חמותה.

דַּאֲתִי. מִן קָדָם יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל. דַּאֲתַת לְאֲתַגְיָרָא וּלְאֲתַחַבְּרָהּ, תַּחֲוֹת טָלֵל
 שְׂכִינַת יְקָרִיָּהּ, וּבַהֲהִיא זְכוּתָא תִּשְׁתַּיְזְבִי מִן דִּין גִּיהֲנָם, לְמַהוּי חוּלְקִיָּךְ עִם שְׂרָה
 וּרְבֵקָה, וְרַחֵל וְלֵאָה: יג וְתֹאמַר אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֶיךָ אֲדוֹנִי כִּי
 נִחְמַתְנִי וְכִי דִבַּרְתְּ עַל־לֵב שִׁפְחָתְךָ וְאֵנְכִי לֹא אֱהִיָּה כְּאַחַת
 שִׁפְחָתֶיךָ: וְאַמְרַת. אֲשַׁפַּח רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ רַבּוֹנִי, אַרוּם נִחְמַתְנִי. לְאַכְשָׁרוֹתַי,
 לְמִדְּפִי לְמִיעַל בְּקַהְלָא דִּי. וְאַרוּם מְלִילְתָא תַּנְחוּמִין, עַל לְבָא דְאַמְתָּךְ.
 דְּאַבְטַחְתַּנִּי לְמַחֲסַן עֲלֵמָא דַּאֲתִי, הִי כְּצַדִּיקְתָּא. וְאַנָּא לִית לִי זְכוּ, לְמַהוּי לִי
 חוּלְקָא לְעֲלֵמָא דַּאֲתִי אֲפִילוּ עִם חֲדָא, מִן אַמְתָּךְ: יד וַיֹּאמֶר לָהּ

יונה דדהבא

טו. **בביאור** הגר"א לדברי הימים (ב' פט"ו
 ז, ויש מייחסים ביאור זה לנכד
 הגר"א ולא לגר"א עצמו) כתב שהחילוק בין
 פעולה לשכר הוא, פעולה שישלם האדון
 גמול עבור כל עבודה ועבודה פרטית, אמנם
 שכר הוא כמו במלכותא דארעא אם ישרתנו
 איש באיזו מלאכה פעמים רבות מלבד אשר
 יושיט לו המלך בעד כל מלאכה ומלאכה,
 אח"כ בגמר המלאכות כולם יגמלוהו שנית
 עבור כל משך שירותו לפי נדבת ליבו, ק"ו
 למלכותא דרקייעא כי ישלם פי שניים לרעהו
 הישראלי אשר עבדו כל ימי חיותו על האדמה,
 'פעולה' עבור כל מצוה ומצוה ו'שכר' עבור
 משך עבודתו כל חייו, ותשלום השכר הוא
 בעולם הבא כמו שאמרו שכר מצוה בהאי
 עלמא ליכא, וזהו הדבר שבירך בועז את רות

תרגום בלשון הקודש
 שכרך שלם לעולם הבא^{טו} מלפני ה'
 אלוהי ישראל אשר באת להתגייר
 ולחסות תחת כנפי שכינת כבודו,
 ובזכות ההיא תנצלי מדין של גיהנם
 להיות חלקך עם שרה ורבקה ורחל
 ולאה. (יג) ותאמר אמצא חן בעיניך
 אדוני כי נחמתני להכשירני להטהר
 לבוא בקהל של ה'^{טז} וכי דיברת
 תנחומים על לב שפחתך שהבטחתני
 לירש העולם הבא כמו הצדיקות ואני
 אין לי זכות להיות לי חלק לעולם הבא
 אפילו עם אחת משפחותיך.

שישלם לה ה' פי שניים, היינו 'פעולת' כל עבודת הפרטים, ו'שכר' חלף משך העבודה כולה וזהו
 'ישלם ה' פעלך (בעולם הזה) ותהי משכורתך (לעולם הבא) שלמה', ומקור דבריו לכאן הוא התרגום
 כאן שכתב שישלם לה ה' פועל טוב בעוה"ז, ואילו משכורתך שלמה תהיה רק לעוה"ב.

טז. **מהתרגום** כאן ומלעיל (פסוק י) מבואר שחשבה רות דאסורה היא לבוא בקהל ובוועז
 חידש לה את ההלכה שמתרת היא, והדבר מוכח שכך היה, דהרי נעמי
 בקשה למצוא לרות מנוח אשר ייטב לה ולכן אמרה לה ללכת אל בועז הגורן וכו', ולכאן מדוע
 לא עשתה כן מיד כשהגיעו לארץ ישראל דהרי ע"י שתנשא תוכל לפרנס את עצמה ואת חמותה

בָּעוֹז לַעֲתֵת הָאֹכֵל גָּשִׁי הַלֵּם וְאָכַלְתָּ מִן־הַלֶּחֶם וְטַבַּלְתָּ פִתְתֵךְ
 בַּחֲמוֹץ וְהִשָּׁב מִצַּד הַקְּצוּרִים וַיִּצְבַּטְתָּ לָּהּ קָלִי וְהִאֲכַל וְהִשְׁבַּע
 וְהִתְתַּר: וְאָמַר לָהּ בּוֹעֵז, לְעֵדוֹן סְעוּדָתָא. קָרִיבִי הֶלְכָא, וְהִתְקַלִּין מִן לַחְמָא.
 וּטְמִיּוּשֵׁי סְעֻדָּה, בְּתַבְשִׁילָא דְאֵתְבַשֵּׁל בְּחֵלָא. וְיִתִּיבַת, מִסְטֵר חֲצוּדָיָא. וְאוּשִׁיט
 לָהּ קָמַח קָלִי וְאָכַלְתָּ וּשְׁבַעְתָּ, וְאִשְׁאַרְתָּ: טו וְתִקָּם לְלֶקֶט וַיִּצֹו בָּעוֹז
 אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֵמָרִים תִּלְקַט וְלֹא תִכְלִימוּהָ:

תרגום בלשון הקודש

(יד) ואמר לה בועז לעת האוכל גושי
 הנה ותאכלי מן הלחם וטבלת פתך
 בתבשיל שהתבשל בחומץ" ותשב מצד
 הקוצרים והושיט לה קמח קלי ותאכל
 ותשבוע ותותר.

יונה דדהבא

ללא קושי, אלא מוכח דעדיין לא ידעו את
 ההלכה שמותרת היא בקהל ה' עד שאמר לה
 בועז.
 והנה כשבאה רות אל נעמי וסיפרה לה אצל
 מי עשתה היום, אמרה גם כי אמר אלי
 עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם כלו את כל
 הקציר אשר לי, ונעמי השיבה לה 'טוב בתי כי
 תצאי עם נערותי, וכתב המלבי"ם שם דבאמת בועז אמר לה 'כה תדבקין עם נערותי, וצ"ב
 השינוי.

אלא פירש המלבי"ם 'כיון שהיתה היא מואביה ושם אין מתרחקים מן הנערים לא הבינה לדייק
 בדבריו וחשבה שכוונתו שתדבק עם אנשיו, שהנערים היו עיקר אצלה שחשבה שאחד מהם
 ישא אותה, עכ"ל. אמנם נראה דחוק לומר שכך חשבה רות הצדקת, (דהרי נעמי לימדה אותה את כל
 המצוות קודם שנתגיירה ובודאי גם אחרי) אלא נראה לבאר דלפי הנ"ל מיושב היטב, דכיון שאז חידש
 לה בועז שמותרת היא לבוא בקהל ה' רצתה רות לרמז לנעמי שבוועז לימד אותה הלכה זו, לכן
 אמרה לנעמי בועז אמר לי תדבקין עם הנערים, כלומר שמותר לי לבוא בקהל ה' ולהינשא, אך
 נעמי שלא ידעה את ההלכה של מואבי ולא מואבית, אמרה לה 'טוב בתי כי תצאי עם נערותי,
 כלומר אל תאמרי שמותר לך לבוא בקהל דהרי כתיב 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', ואם כן
 אין זה דרך צניעות שתבואי בין נערי אלא טוב לך שתצאי עם נערותי לבד. אמנם אח"כ שכבר
 ישבה אצל חמותה וסיפרה לה את תוכן דברי בועז, הבינה נעמי שלפי הדין מותרת רות להינשא
 ע"כ מיד הזדרזה וחיפשה לה מנוח שבוועז ישאנה.

יז. **הנה** בשבת (קיג:) איתא 'וטבלת פיתך בחומץ, א"ר אלעזר מכאן שהחומץ יפה לשרב, ר'
 שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחומץ ומנו
 מנשה, ובמדרש (רות פ"ה אות ו) איתא 'וטבלת פיתך בחומץ דרך הקוצרים להיותן טובלים בחומץ
 פיתן, ומשמע ש'טבלת פיתך בחומץ' פירושו שטבלו פיתם בחומץ ממש, אמנם התרגום כאן ס"ל
 ד'בחומץ' דאמר קרא מיירי בתבשיל שהתבשל בחומץ ולא בחומץ ממש.

וְקָמַת, לְמַצְבֵּר שׁוּבְלִין. וּפְקִיד בּוֹעֵז יֵת עוֹלִימוֹהִי, לְמִימְר. אַף בִּינֵי אֱלוֹמִיָּא
 תְּהִי צָבְרָא, וְלֹא תִכְסְּפֻנְהָ: טז וְגַם שְׁלֹשָׁה לֵה מִן
 הַצְּבָתִים וְעֹזְבֹתָם וְלִקְטָה וְלֹא תִגְעְרוּ בָּהּ: וְאַף. מִתְּרַ תְּתִירוֹן
 לֵה, מִן אֲסִירָא, וְתִשְׁבְּקוֹן לְמִהוּי צָבְרָא, וְלֹא תִנְזַפּוֹן בָּהּ: יז וְתִלְקַט
 בְּשָׂדֶה עַד־הָעֶרֶב וְתַחבֹּט אֶת אֲשֶׁר־לִקְטָה וַיְהִי כִּאיִפָּה
 שְׁעָרִים: וְצִבְרַת שׁוּבְלִין בְּחֻקָּא, עַד רַמְשָׂא. וְדַשְׁת, יֵת שׁוּבְלִין דְּצִבְרַת
 וְהָהּ שִׁיעוּרָהוֹן, כְּתֹלַת סְאִין שְׁעָרִין: יח וְתִשָּׂא וְתָבֹא הָעִיר
 וְתִרָא חֲמוּתָהּ אֶת אֲשֶׁר־לִקְטָה וְתוֹצֵא וְתִתֵּן לָהּ אֶת
 אֲשֶׁר־הוֹתְרָה מִשְׁבְּעָה: וְסוֹבְרַת, וְעֵלַת לְקִרְתָּא. וְחֻזַּת חֲמֻתָהּ, יֵת מָא
 דְּכִנְשֵׁת. וְאַפִּיקַת מִן תְּרַמִּילָא, וַיְהִיבַת לֵה יֵת מְזוֹנָא דְּאִשְׁתָּאָר לֵה, מִשְׁבְּעָה:
 יט וְתִאמֵר לֵה חֲמוּתָהּ אִיפָּה לְקִטְתָּ הַיּוֹם וְאַנָּה עָשִׂית
 יְהִי מִכִּירְךָ בְּרוּךְ וְתִגְדַּל לְחֲמוּתָהּ אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ עִמּוֹ
 וְתִאמֵר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעִזּוֹ: וְאַמְרַת לֵה
 חֲמֻתָהּ. לָאֵן צִבְרַת יוֹמָא דִּין, וְלָאֵן אִשְׁתַּדְּלַת לְמַעְבַּד. יְהִי גְבְרָא דְּאִשְׁתְּמוּדַע
 לִי, מְבָרַךְ. וְחֻזִּיאַת לְחֲמֻתָהּ. יֵת דְּאִשְׁתַּדְּלַת, לְמַעְבַּד עִמִּיהָ. וְאַמְרַת. שׁוּם

תרגום בלשון הקודש

<p> (טז) ותקם ללקט שבלים, ויצוה בועז את נערו לאמר גם בין העמרים תהיה מלקטת ולא תכלימוהו. (יז) וגם שול תשולו לה מן הצבתים ועזבתם להיותה מלקטת ולא תגערו בה. (יח) ותלקט שבלים בשדה עד הערב ותחבוט את השבלים אשר ליקטה ויהי מניינם כשלוש סאים שעורים. (יח) ותשא </p>	<p> ותבוא לעיר ותרא חמותה את מה שאספה ותוציא מהתרמיל ותתן לה את המזון שנשאר לה משבעה. (יט) ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום הזה ואיפה השתדלת לעשות יהי האיש שהכירך ברוך, ותגד לחמותה את אשר השתדלה לעשות עמו ותאמר שם האיש אשר השתדלתי לעשות עמו היום הזה </p>
---	---

גברא, דאשתדלית למעבד עמיה יומא דין, מתקרי בועז: כ ותאמר
 נעמי לכלתה ברוך הוא ליהוה אשר לא עזב חסדו את
 החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש
 מגאלנו הוא: ואמרת נעמי, לכלתה. מברך הוא, מפום קודשא דיין.
 דלא שבק טיבותיה. עם חניא, ועם מיתא. ואמרת לה נעמי. קריב לנא,
 גברא מפריקנא, הוא: כא ותאמר רות המואביה גם א כי
 אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם כלו את
 כל הקציר אשר לי: ואמרת, רות מואביתא. אף, ארום אמר לי.
 עם עולימיא די לי, תתוספין. עד זמן דכדי שישון. ית כל חצדא, די לי:
 כב ותאמר נעמי אלרות כלתה טוב בתי כי תצאי עם
 נערותיו ולא יפגעו בך בשדה אחר: ואמרת נעמי, לרות כלתה.
 שפיר ברתי. ארום תפקין, עם עולימתו ולא יערעון ביה, בחקל אחר:
 כג ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השעורים
 וקציר החטים ותשב את חמותה: ואדבקת. בעולימתו דבועז,
 למצבר. עד דשיצי חצד שעריו, וחצד חטין ויתיבת, עם חמתה:

תרגום בלשון הקודש

נקרא בועז. (כ) ותאמר נעמי לכלתה שיכלו את כל הקציר אשר לי.
 ברוך הוא מפי ה' אשר לא עזב חסדו עם (כב) ותאמר נעמי לרות כלתה טוב בתי
 החיים ועם המתים ותאמר לה נעמי כי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו בך
 קרוב לנו האיש מגואלנו הוא. בשדה אחר. (כג) ותדבק בנערותיו של
 (כא) ותאמר רות המואביה גם כי אמר בועז ללקט עד כלות קציר השעורים
 אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד זמן וקציר החטים ותשב עם חמותה.

ג א וַתֹּאמֶר לָהּ נַעֲמִי חַמּוֹתַי בְּתִי הֲלֹא אֶבְקֶשׁ-לָךְ מְנוּחַ
 אֲשֶׁר יִיטֵב-לָךְ: וְאָמַרְתְּ לָהּ, נַעֲמִי חַמּוֹתַי. בְּרַתִּי. בְּשִׁבּוּעָה לֹא אָנִיחַ, עַד
 זְמַן דְּאֶתְבַּע לֶיךָ נִיחָא בְּגִזִּי, דִּי יִיטֵב לֶיךָ: ב וְעַתָּה הֲלֹא בָּעִזוֹ מְדַעַתְּנוּ
 אֲשֶׁר הָיִית אֶת-נַעֲרוֹתַי הַנְּהֵה-הוּא זָרָה אֶת-גֵּרְוֹן הַשְּׁעָרִים
 הַלְּיָלָה: וּבָעִזוֹ. הֲלֹא בּוֹעֵז, דְּאֶשְׁתַּמּוּדַע לְנָא. דְּהָיִית בְּחַקְלָא, עִם עוֹלִמְתוּי.
 הָא הוּא. מְבַדְּהָ יַת אֲדָר שְׁעָרֵי, בְּרוּחָא דְבִלְיָלָא: ג וּרְחַצְתָּ | וּסְכַתָּ
 וְשָׁמַתְּ שְׂמֹלֶתְךָ כְּתִיב עַלְיָךְ וַיִּרְדְּתִי כְּתִיב הַגֵּרְוֹן אֶל-תּוֹדְעֵי לְאִישׁ
 עַד פִּלְתּוֹ לְאֹכַל וְלִשְׁתּוֹת: וְתַחֲלִילִי בְּמִיָּא, וְתַסּוּכִי בּוֹסְמִינִי. וְתַשׁוּיָּא
 תַּכְשִׁיטִיךָ. עֲלֵךְ, וְתִיחַתִּין לְאֲדָרָא. לֹא תַתְּפַרְסְמִי לְגַבְרָא עַד שִׁיעִיזוּתִיָּה, לְמִיכַל
 וּלְמִשְׁתֵּי: ד וַיְהִי בְּשָׁכְבוֹ וַיִּדְעַתְּ אֶת-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב-שָׁם
 וּבָאת וּגְלִית מְרֻגְלָתוֹ וּשְׁכַבְתִּי כְּתִיב: וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר
 תַּעֲשִׂין: וַיְהִי בְּעֵדוֹן מְשַׁכְּבֵי דְמַכִּיָּה. וְתַדְעִין, יַת אַתְרָא דִּידְמוּדָא תַּמּוֹן. וְתִיעֲלִין.
 וְתַגְלִיָּא יַת רַגְלוֹי, וְתַדְמוּכִי. וְתַהָּא שְׁאֲלָה מְנִיָּה עֵיטָא, וְהוּא יַחֲוִי לֶיךָ בְּחַכְמַתִּיָּה
 שְׂמֹלֶתְיָךְ קָרִי. וַיִּרְדְּתָּ קָרִי וְשָׁכַבְתָּ קָרִי

יונה דדהבא

יח. אֵיתָא בגמ' (שבת ק"ג): 'ורחצת וסכת
 ושמת שמלותיך עליך', א"ר
 אלעזר אלו בגדים של שבת, ופירש רש"י
 דהוקשה להו מהו 'ושמת שמלותיך' וכי
 ערומה היתה, אלא שמלות מיוחדות שהם של
 שבת, אמנם לפי התרגום כאן לא קשיא
 ד'שמלותיך' הם תכשיטים.

תרגום בלשון הקודש

ג א (א) ותאמר לה נעמי חמותה בתי
 בשבועה שלא אניח עד שאבקש לך
 מנוח בשביל שייטב לך. (ב) ועתה הלא
 בועז שמוכר לנו שהיית בשדה עם
 נערותיו הנה הוא זורה את גורן
 השעורים ברוח הלילה. (ג) ותרחצי

במים ותסוכי בשמים ותשימי תכשיטיך^מ עליך ותרדי לגורן אל תוודעי לאיש עד
 כלותו לאכול ולשתות. (ד) ויהי בעת שכבו לישון וידעת את המקום שישכב שם
 ובאת וגילית את רגליו ושכבת, ותהיי מבקשת ממנו עצה והוא יגיד לך בחכמתו את

יָת, דְּתַעֲבְדִין: ה וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כָּל אֲשֶׁר-תֹּאמְרֵי אֶעֱשֶׂה:
 וַאֲמַרְתִּי, לָהּ. כָּל דְּתִמְרִין לִי, אֶעֱבִיד: ו וַתֵּרֵד הַגֶּרֶן וַתַּעֲשֶׂה
 כְּכָל אֲשֶׁר-צִוְתָהּ חֲמוּתָהּ: וּנְחַתְתִּי, לְאֹדְרָא. וְעַבַדְתִּי כְּכָל דְּפִקִּידְתָּהּ,
 חֲמַתָּה: ז וַיֹּאכַל כָּעֵז וַיֵּשֶׁתּ וַיֵּיטֵב לָבֹ וַיָּבֵא לְשֹׁכֵב
 בְּקִצֵּה הָעֵרְמָה וַתָּבֵא בָלֵט וַתִּגַּל מְרִגְלָתָיו וַתִּשְׁכַּב: וַאֲכַל
 בועז ושתי, ואוטיב לביה. וברוך שְׂמָא דִּי דְקַבִּיל צְלוֹתֶיהָ, וְאֶעֱדִי כַפְּאָ
 אֵלִי קרי ולא כתיב

יונה דדהבא

יט. הנה לקמן (סוף פרק ד) איתא בתרגום
 'אבצן השופט הוא בועז הצדיק
 שבזכותו ניצלו עם בית ישראל משונאיהם
 ובגלל תפילתו סר הרעב מארץ ישראל, וכן
 איתא בתרגום לעיל (פרק א ו) 'כי פקד ה' את
 עמו לתת להם לחם בגלל זכותו של אבצן
 השופט ובתפילתו שהתפלל לפני ה' הוא
 בועז החסיד'.

ונראה דשני עניינים נאמרו כאן, זכותו של אבצן ותפילתו של בועז, דהנה אבצן היה מהשופטים
 של עם ישראל, (שופטים פ"ב ח) ובמשך כל ימות השופטים היו אויבים באים על ישראל
 בגלל חטאייהם, והיו משתעבדים בהם ולוקחים את תבואתם, עד שהיו זועקים להקב"ה וניצלים
 ע"י השופט שהעמיד להם ה' כדכתיב בריש ספר שופטים (פ"ב יד).

ונראה לומר לפי"ז, שהרעב שהיה בימי שפוט השופטים היה משני טעמים, האחד בגלל שהיו
 האויבים שוללים את תבואתם כנ"ל, והשני כי הרי היתה גזירת רעב בארץ כמו שהיה אצל
 אברהם ויצחק וכו', וכמו שכתוב בתחילת התרגום (פ"א א) 'עשרה שני רעבון נגזרו מן השמים',
 אמנם בזכותו של אבצן שהיה שופט את ישראל ניצלו מאויביהם, וזוהי ההצלה הראשונה שלא
 ישלטו האויבים בישראל ולכן נזכר בשם 'אבצן' שבשם זה נזכר בתור שופט, אמנם ס"ס היה רעב
 בעצם מצד שנגזרה גזירת רעב, ובתפילתו של בועז החסיד התבטלה גזירת הרעב, ולכן נזכר בזה
 בשם בועז שבשם זה נזכר במגילת רות שהיה צדיק וחסיד (כדאיתא בתרגום ריש פרק ב' איש גבור
 חיל חזק בתורה) ובחסידותו התפלל והציל את ישראל מגזירת הרעב.

ולפי"ז מה שכתב התרגום כאן ש'הודה בועז ובירך את ה' שקיבל את תפילתו והסיר את הרעב
 מן הארץ, ולכאור' הרי היה לו להודות על זה שסרו האויבים שנלחמו בעם ישראל
 כמבואר לעיל, אלא צ"ל כי שמה שהיה שופט בעם ישראל ונלחם באויבים לא הועיל לגמרי
 להסיר את הרעב כיון שהיתה גם גזירת רעב, ועל כן אחרי שהתפלל וסר הרעב לגמרי הודה לה'
 על כל הטובה.

תרגום בלשון הקודש

אשר תעשין. (ה) ותאמר לה כל אשר
 תאמרי לי אעשה. (ו) ותרד הגורן ותעש
 ככל אשר ציוותה אותה חמותה.
 (ז) ויאכל בועז וישת וייטב ליבו ויברך
 את שם ה' שקיבל תפילתו^ט והסיר
 הרעב מארץ ישראל ויבוא לשכב בקצה

מִן אֲרֶעֶא דְיִשְׂרָאֵל. וְאַתָּא לְדַמְכָא, בְּסִטְר עֲרִימָתָא. וְעֵלַת רֹות בְּרַן וְגִלְיָאֵת
 רַגְלוֹי, וּדְמַכְתָּ: ח וְיִהְיֶה בְּחֻצֵי הַלַּיְלָה וַיִּחַרְד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת וַהֲנֵה
 אִשָּׁה שׁוֹכֶבֶת מְרַגְלָתוֹ: וַהֲוֵה, בְּפִלְגוֹת לַיְלָא. וַתֹּהֵ גְבְרָא וּרְתִיתָ,
 וְאַתְרַפִּיד בְּלַפְתָּא בְּשֵׁרִיה מִן רְתִיתָא. וַחֲזָא אֶתְתָּא, דְּמַכָּא לְקַבִּיל רַגְלוֹי. וּכְבַשׁ
 יַצְרִיה, וְלֹא קָרִיב לְוֹתָהּ. הֵיפְמָא דְעֶבֶד יוֹסֵף צְדִיקָא, דְסָרִיב לְמַקְרַב לְוֹת

יונה דדהבא

כ. **הנה** בסנהדרין (יט:) איתא 'מאי וילפת, אמר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות', ופירש"י 'בשרו אבר, כראשי לפתות נתקשה ואעפ"כ כבש את יצרו', ומשמע דכוונת רש"י דלפת הוא ירק קשה ובשרו נתקשה כלפת, אמנם בתרגום כאן מבואר דהתרכך בשרו כלפת מהפחד ומשמע דלפת הוי ירק רך, וצ"ע דתרת דסתרי הם, ובאמת בכרכות (נו.) במעשה דבר הדיא ורבא מבואר דלפת הוא ירק קשה, שראה רבא בחלומי 'תרי גרגלידי דלפת, אמר ליה בר הדיא תרין קולפי בלעת', ופרש"י 'מכת מקל עב בראשו כראשי לפתות', ומשמע שלפת הוא קשה כמו מקל.

תרגום בלשון הקודש
 הערימה ותבוא רות בלט וגילתה רגליו ותשכב. (ח) ויהי בחצי הלילה ותמה האיש ויחרד והתרכך^ב בשרו כלפת מן החרדה, וירא אשה שוכבת מול רגליו וכבש את יצרו^{כא} ולא קרב אליה כמו שעשה יוסף הצדיק שמאן

בכרכות (נו.) במעשה דבר הדיא ורבא מבואר דלפת הוא ירק קשה, שראה רבא בחלומי 'תרי גרגלידי דלפת, אמר ליה בר הדיא תרין קולפי בלעת', ופרש"י 'מכת מקל עב בראשו כראשי לפתות', ומשמע שלפת הוא קשה כמו מקל.

ונראה דיש חילוק בין 'ראשי לפתות' ל'לפת' עצמה דהרי הלפת הוא ירק שמתרכך מאוד ע"י בישול כידוע, אבל ראשי הלפת קשים הם ביותר כמו שכתב תוס' בחולין (צט: ד"ה בראשי לפתות) שהחלק הקשה שבלפת הוא השורשים שבקרקע שנקרא ראשי לפתות ומשמע מדבריו דדוקא זה קשה אך הירק עצמו אינו קשה אלא רך ע"ש, ולפי"ז מה שפירש רש"י 'כראשי לפתות נתקשה', דוקא כראשי לפתות שהוא דבר קשה, אמנם התרגום מיירי בלפת עצמה כמו שמדוקדק בדבריו שלא כתב כלשון הגמ' 'כראשי לפתות' אלא 'אתרכיך כלפתא', ובאמת היא רכה כשמבשלים אותה ולכן כתב שהתרכך בשרו כלפת מהפחד.

ובעיקר הדבר צ"ב כי רש"י פירש שנתקשה בשרו ובתרגום פירש שהתרכך בשרו, ואולי רש"י מיירי באבר עצמו, אך התרגום מיירי בכל גופו שהתרכך מחמת הפחד, ובתוס' שאנן (פסחים נו:) הביא דברי רש"י וכתב 'ואע"ג דמתרגמינן 'ואתרכיך' היינו ריכוך שנתחמם ונתאווה', וצ"ב עוד.

כא. **קצי"ע** שטרם שידע שהיא פנויה כבש את יצרו, דבמדרש (רות רבה כאן) מבואר שרק אחרי שנודע לו שהיא פנויה היה צריך כבישת יצרו, אך לפני שידע זאת הרי אולי היא אשת איש ואיך יבוא עליה, ואפשר שהיו שני 'כבישת יצרו' אחד בתחילה כשהתעורר משנתו, והשני אחר שנודע לו שהיא מותרת ויצרו היה מקטרגו כדאיתא במדרש שם.

והנה במדרש מבואר שמה שנשבע 'חי ה' שכבי עד הבוקר', הוא שנשבע ליצרו שלא יבוא עליה, אמנם בתרגום לקמן (פסוק יג) פירש שנשבע לרות שיעשה לה כמו שדיבר לחפש לה גואל,

מִצְרִיתָא, אֶתֶת רְבוּנִיה. וְהִיפְמָא דְעֵבֵד פְּלִטְיָאֵל בַּר לִישׁ חַסִּידָא, דְנַעֲץ סִיפָא בִּין מִימְרֵיהּ, וּבִין מִיכַל בַּת שְׁאוּל אֶתֶת דְּוֹד דְסָרְיֵב, לְמַקְרַב לְוֹתָהּ:
 ט וַיֹּאמֶר מִי־אֵת וְהֵאמֶר אָנֹכִי רֹת אִמְתְּךָ וּפְרִשְׁתְּ כִנְפְךָ עַל־אִמְתְּךָ כִּי גֹאֵל אֶתָּה: וַאֲמַר, מִן אֵת. וַאֲמַרְת. אָנָּא, רֹת אִמְתְּךָ. וַיִּתְקַרֵי שְׁמֶךָ עַל אִמְתְּךָ, לְמַסְבִּי לְאִנְתִּי אַרוּם פְּרִיק, אֵת: י וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בְּתִי הַיְטַבְתְּ חֲסִדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי־לָכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים אִם־דָּל וְאִם־עֲשִׂיר: וַאֲמַר. בְּרִיכָא אֵת מִן קָדָם יי, בְּרַתִּי. אוֹטִיבֵת טִיבוֹתִיךָ בְּתַרְאִי, מִן קַדְמָאִי. קַדְמָאִי דְאֶתְגַּזְרִתָּ, וּבְתַרְאִי דְעֵבֵדְתָּ גְרַמְיָךָ כְּאֶתְתָּא דְנִטְרָא לְיָבָם קְלִיל, עַד זְמַן דִּירְבִּי. בְּגִין דְלֹא לְמַהְךָ בְּתַר רְבִין, לְמַעְבֵּד זְנוּ עֲמֹהוֹן אִם מִסְכִּין, וְאִם עֲתִיר:

תרגום בלשון הקודש

לקרב אל המצרית אשת אדוניו, וכמו שעשה פלטיאל בן ליש החסיד שנעץ חרב בינו ובין מיכל בת שאול אשת דוד שמאן לקרב אליה. (ט) ואמר מי את ותאמר אנוכי רות אמתך ויקרא שמך על אמתך לישאני לאשה כי גואל אתה. (י) ואמר ברוכה את מלפני ה' בתי, היטבת חסדך האחרון מן הראשון, הראשון שהתגיירת^כ והאחרון שעשית עצמך כאשה שממתינה ליבם צעיר עד זמן שיגדל כדי שלא ללכת אחרי הבחורים לזנות עמם אם דל ואם עשיר.

יונה דדהבא

ולפי הנ"ל מבואר כי בתחילה חשב שהיא אשת איש וכבש את יצרו אך לא היה צריך לישבע ע"ז כי לא היה יצרו תוקפו, לכן פירש התרגום שנשבע לרות על קיום ההבטחה, אך במדרש דמייירי שידע שהיא פנויה ואז כבש את יצרו אך עדיין היה יצרו תוקפו עד שנשבע 'חי ה', ועיין רש"י כאן שהביא את שני הפירושים. כב. ברש"י כאן פירש ש'חסדך הראשון' הוא 'אשר עשית עם חמותך', אבל בתרגום כאן פירש חסדך הראשון שהתגיירת, וצ"ב איזה חסד יש בזה, וכמו"כ מצאנו במדרש משנת רבי אליעזר (פט"ז) ששאל המלך אמר לבני יתרו 'ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל' כי כיון שנתגייר יתרו מעלה עליו הכתוב כאילו עשה חסד עם כל ישראל, וצ"ב.

ונראה כוונת התרגום דכיון שלא ידעו עדיין את ההלכה של מואבי ולא מואבית כנ"ל, נמצא דרות כשהתגיירה ידעה שלא יהיה מי שישאנה מבני ישראל ובכל זאת רצתה להתגייר כדי להכנס תחת כנפי השכינה, ואפי' אחרי שאמר לה בועז שמוותרת היא לבוא בקהל כי דרשו חכמים

יא וְעַתָּה בְּתִי אֶל-תִּירְאֵי כָּל אֲשֶׁר-תֹּאמְרֵי אֶעֱשֶׂה-לָּךְ כִּי יוֹדַע כָּל-שַׁעַר עַמִּי כִּי אִשָּׁת חַיִל אַתָּה: וּכְעַן בְּרַתִּי, לֹא תִדְחֲלוּן. כָּל דְּתִימְרֵינִי לִי, אֶעֱבִיד לְיָ. אַרוֹם גָּלִי קָדָם כָּל יְתֻבֵי תַרְעָה סְנֵהדְרִין רַבָּא, דְּעַמִּי. אַרוֹם אֶתְתָּא צְדִיקְתָּא, אַתְּ וְאִית בֵּידְךָ חַיִּלָּא, לְסוּבְרָא נִיר פְּקוּדֵיָא דִּיִּי: יב וְעַתָּה כִּי אֲמֹנָם כִּי אִם כְּתִיב גֹּאֵל אֲנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי: וּכְעַן, אַרוֹם בְּקוֹשְׁטָא. אַרוֹם פְּרִיק, אָנָּא. וְאַתְּ אִית פְּרִיק אַחֲרוֹן דִּחְוֵי לִיָּה לְמַפְרָק, יִתִּיר מִנִּי: יג לִינִי | הַלְלִיָּהּ וְהָיָה בְּבִקְרָא אִם-יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וְאִם-לֹא יַחְפֹּץ לְגֹאֲלְךָ וְגֹאֲלְתִּיךָ אֲנֹכִי חֵי-יְהוָה שְׂכָבִי עַד-הַבִּקְרָא: בֵּיתִי בְּלִילְיָא. וְיְהִי בְּצַפְרָא, אִם יַפְרִקְךָ גְּבָרָא דִּחְוֵי לִיָּה לְמַפְרִקְךָ מְדֹאֲרִיתָּא, הֲרֵי טָב וַיִּפְרוֹק לְחַוֵּי. וְאִם לֹא יַצְבִּי לְמַפְרִקְךָ, כְּתִיב וְלֹא קָרִי

יונה דדהבא

מואבי ולא מואבית' ויכולה היא לינשא לבחורים הצעירים, בכ"ז רצתה להנשא לבועז דוקא ע"כ דרצונה להנשא הוא לשם שמים ואין לה פניה לדברים אחרים, (וחסד פירושו לעשות לפנים משורת הדין, וכן כל מעשי רות היו לשם שמים) וזהו שאמר לה 'היטבת חסדך האחרון מן הראשון', הראשון שהתגיירת והוא היה כעין חסד האחרון שלא הלכה אחרי הבחורים אלא רצתה להנשא לשם שמים, כך 'חסדך הראשון' היה שהתגיירה לשם שמים לא בשביל להנשא.

ויותר מזה ש'גדול חסדך האחרון', דבשלמא כשהתגיירה לא היה אפשר בידה

תרגום בלשון הקודש
(יא) ועתה בתי אל תיראי כל אשר תאמרי לי אעשה לך כי גלוי לפני כל יושבי שער הסנהדרין הגדול של עמי כי אשה צדיקה את ויש בכך כח לשאת עול מצוות ה'. **(יב)** ועתה כי באמת כי גואל אני וגם יש גואל אחר שראוי לו לגאול יותר ממני. **(יג)** ליני בלילה והיה בבוקר אם יגאלך האיש שראוי לו לגאלך מהתורה הרי טוב ויגאל לחיים, ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אני, אמרתי

להנשא כי חשבו שהיא מפסולי קהל, ולכן אי אפשר כ"כ להוכיח שהתגיירה לשם שמים, אבל ב'חסדך האחרון' היה בידה להנשא לאחד מן הבחורים ובכל זאת רצתה להנשא לשם שמים דוקא להעמיד תולדות צדיקים מבעוז ולכן חסד זה גדול יותר.

וְאֶפְרוֹקֶנֶד אָנָּא. אָמַרְתִּית בְּשִׁבְעָה קָדָם יְיָ, כִּמְאֵי דְמַלְלִית לִיה, כְּדִין אֲעֲבִיד
 דְּמוּכִי, עַד עֵדֵן צַפְרָא: יד וְתִשְׁכַּב מִרְגְּלוֹתַי כְּתִיב עַד־הַפֶּקֶר וְתִקֶּם
 בְּטֵרוֹם כְּתִיב יִכֹּר אִישׁ אֶת־רַעְהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־יְוֹדֵעַ כִּי־בָאָה
 הָאִשָּׁה הַגֵּרָנִי: וּדְמַכְת לְקַבֵּיל רַגְלוֹי, עַד צַפְרָא. וְקַמְת, בְּקַרְיָצְתָּא. עַד לָא
 אִשְׁתְּמוּדַע גְּבַר יֵת חֲבַרְיָה, מִן קָדָם חֲשׂוּכָא. וְאָמַר, לְעוֹלִימוֹי. לָא יִשְׁתְּמוּדַע
 לְגַבְרָה אַרוֹם אֶתְת אֶתְתָּא, לְאֶדְרָא: טו וַיֹּאמֶר הֵבִי הַמִּטְפַּחַת
 אֲשֶׁר־עָלֶיךָ וְאֶחְזִי־בָהּ וְתֵאחֲזֵי בָּהּ וַיִּמַּד שֵׁש־שְׁעוּרִים וַיִּשֶׁת
 עָלֶיהָ וַיִּבֵּא הָעִיר: וְאָמַר. הֵבִי סוּדְרָא דְעָלָה. וְאֶחְזִידִי בֵּיה, וְאֶחְזִידֵת בֵּיה.
 וְכָל נְשִׁית סְאִין שְׁעוּרִין, וְשׂוּי עָלָה. וְאֶתְיַהֵב לָהּ פֶּחַ מִן קָדָם יְיָ, לְסוּבְרוֹתְהוֹן.
 מִרְגְּלוֹתַיִּי קִרִי בְּמַרְסִי קִרִי

תרגום בלשון הקודש

בשבעה לפני ה' כמו שדיברתי לך כן
 אעשה, שכבי עד עת הבוקר.
 (יד) ותשכב מול רגליו עד הבוקר ותקם
 בשחר בטרם יכיר איש את רעהו בגלל
 החושך ואמר לנערו^כ אל יודע לאיש
 כי באה אשה לגורן. (טו) ואמר הביאי
 המטפחת אשר עליך ואחזי בה ותאחזי
 בה וימד שש סאים שעורים ושם עליה,
 וניתן לה כח מלפני ה' לשאתם^{כז}, ומיד

יונה דדהבא

כג. הנה במדרש (רות ריש פרשה ז) איתא
 זיאמר אל יודע, למי אמר, אמר
 ר' מאיר לכן ביתו אמר, ר' חוניא אמר וכו' כל
 אותו הלילה היה בועז שטוח על פניו ואומר כן
 יהי רצון מלפניך אל יודע כי באה האשה
 הגורן ולא יתחלל בי שם שמים, כלומר
 דנחלקו אם נערו היה שם ואמר לו אל יודע,
 או שהיה לברו ונשתטח לפני הקב"ה, ומבואר
 כאן בתרגום כמ"ד שאמר זאת לנערו.
 ונראה לומר דהטעם שלקח לגורן את נערו
 משום דאיתא בשבת (קנא:): 'אמר ר'
 חנינא אסור לישן בבית יחידי, וכל הישן בבית
 יחידי אחזתו לילית', וחשש בועז הצדיק לדבר זה לכן ישן עם נערו בגורן, ובאמת כאשר באה רות
 למרגלותיו חשש שהיא שד כדאיתא במדרש (רות שם) 'אמר לה מי את רוח או אשה', כי חשש
 שאע"פ כן אחזתו לילית.

כד. בגמ' (סנהדרין צג:): הקשו זכי דרכה של אשה ליטול שש סאין, וכתב רש"י שם זכי דרכה
 לישא משוי כזה אלא רמז רמז לה, דשש גרעינים (שבולים) נתן לה לסימן ורמז, וכן
 פירש רש"י כאן וז"ל 'אי אפשר לומר שש סאין, שאין דרכה של אשה לשאת משאוי כזה אלא
 שש שעורים ממש', נמצא דלפי המסקנא ש'רמז רמז לה בועז' לא היה צריך לתת לה שש סאין
 אלא די בשש שעורים כדי לרמוז לה שעתידים לצאת ממנה שש בנים.

וּמִן יָד אֶתְאָמֵר בְּנִבּוּאָהּ, דְּעֵתִידִין לְמַפְק מְנָה, שְׁתֵּא צְדִיקֵי עֲלָמָא. דְּכָל חַד
 וְחַד, עֵתִיד לְמַהוּ מִתְבָּרַךְ בְּשֵׁית בְּרַךְ. דְּדוּד וְדַנְיָאֵל וְחַבְרוּזָהּ, וּמִלְפָּא מְשִׁיחָא
 וְעַל בּוּעִזוֹ, לְקִרְתָּא: טז וַתְּבוֹא אֶל־חַמּוּתָהּ וַתֹּאמֶר מִי־אַתְּ בְּתִי

יונה דדהבא

אמנם להמבואר כאן בתרגום נתן לה בועז שש סאין ממש ואף שאין דרכה של אשה בכך ניתן לה כח מיוחד לשאת משאוי כזה כדי לרמוז לה על שש בנים שעתידים לצאת ממנה.

כה. **מבואר** כאן בתרגום דחנניה מישאל ועזריה היו מבני בניה של

רות, וכן מבואר בסנהדרין (שם) שרמוז לה בועז 'שעתידין לצאת ממנה דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה'.

אמנם שם בגמ' נחלקו אם כולם היו מבניה, דר' אלעזר אמר כולן מבני יהודה הם (מרות שנישאה לבועז שהיה משבט יהודה), ור' שמואל בר נחמני אמר דניאל מבני יהודה, חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים, ולפי"ז לדברי ר' שמואל בר נחמני שחנניה מישאל ועזריה לא היו מבני בועז ורות, צ"ל שפליג על הדרשא הנ"ל שנתן לה בועז שש שעורים כנגד שש בנים שיצאו ממנה, כי הרי חנניה מישאל ועזריה לא יצאו ממנה.

והנה בדברי הגמ' צ"ע, למה רמוז לה בועז שעתידין לצאת ממנה שש בנים הללו דוד ומשיח וכו', הרי היו עוד צדיקים שיצאו ממנה כגון שלמה ואסא ויהושפט ויותם וכדו', וא"כ גם לר' שמואל בר נחמני תקיים הדרשא של 'ויתן לה בועז' שרמוז לה שיצאו ממנה שש צדיקים בצדיקים אחרים כגון דוד ומשיח דניאל ושלמה יהושפט ויותם.

ונראה לבאר דבגמ' אמרו 'רמוז רמוז לה שיצאו ממנה שש צדיקים שמתברכין בשש ברכות', ופירשו בגמ' שש ברכות על דוד כדכתיב 'ויען אחד מהנערים, יודע נגן וגבור חיל וכו', ולכאור' היה נראה מדפירשו 'שש ברכות' דוקא על דוד ש"מ דלא כולם נתברכו בשש ברכות אלא רק דוד, ומה שרמוז לה בועז בשש שבולים שנתן לה הוא רק לומר ששש בנים יצאו ממנה, אך לא שכל אחד מששת הבנים יתברך בשש ברכות.

אבל לגירסת התרגום כאן ד'כל אחד ואחד (מהם) עתיד להיות מתברך בשש ברכות', מפורש שרמוז לה בועז בשש השבולים שני דברים, גם שיצאו ממנה שש צדיקים וגם שכל אחד מהם מתברך בשש ברכות, לפי"ז שפיר נקטו בגמ' דוקא את אלו הצדיקים דקים להו שהתברכו כל אחד בשש ברכות.

וצ"ל דגם כוונת הגמ' שם כהתרגום שכל אחד מהם התברך בשש ברכות, כי יש גירסא שם (מוקפת בסוגריים) 'שמתברכין בשש ברכות' ומשמע שכל אחד ואחד מהם מתברך בשש ברכות, ולכן דוקא אלו שנמנו שם רמזם בועז ולא אחרים כשלמה אסא כדו' שלא מציינו בהם שנתברכו בשש ברכות, ולפי"ז לר' שמואל בר נחמני דס"ל שחנניה מישאל ועזריה לא היו מבני רות, על כרחך דפליג על דרשא זו כמו שפירש רש"י שם.

תרגום בלשון הקודש

נאמר בנבואה שעתידים לצאת ממנה ששה צדיקי עולם שכל אחד ואחד עתיד להיות מתברך בשש ברכות דוד ודניאל וחבריו^כ ומלך המשיח, ויבוא בועז לעיר.

וַתִּגְדַּלָּהּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה-לָּהּ הָאִישׁ: וְאַתָּת לְוֹת חַמּוּתָהּ,
 בְּקִרְיַצְתָּא. וְאַמְרַת, מִן אֵת בְּרַתִּי. וְחַוִּיאַת לָהּ. יָת כָּל (מִזָּה) דְּעֵבֵד לָהּ,
 גְּבֵרָא, עַל פּוּם מִימֵר מִן קָדָם יי בְּרוּחַ נְבוּאָה דְּאַתְגְּלִיאַת לִיהּ, עֵבֵד לָהּ:
 יז וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ-הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֱלֹהִים אֵל-
 תְּבוּאֵי רִיקָם אֶל-חַמּוּתְךָ: וְאַמְרַת. שֵׁית סָאִין שְׁעָרִין אֵלִין, יְהֵב לִי
 גְּבֵרָא. אַרוּם אָמַר לִי לָא תְהָכִין רִיקָנִין, לְוֹת חַמּוּתְךָ: יח וַתֹּאמֶר שְׁבִי
 בְּתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְרְעִין אֵיךְ יִפֹּל דְּכָר כִּי לָא יִשְׁקוּט הָאִישׁ
 כִּי-אִם-כֹּלָּה הַדְּבָר הַיּוֹם: וְאַמְרַת, תִּיבִי בְרַתִּי עִמִּי בְּבֵיתָא. עַד זְמַן
 דְּתִדְרְעִין. אֵיכָדִין יִתְגַּזֵּר מִן שְׁמַיָּא, וְאֵיכָדִין יִתְפָּרֵשׁ פְּתָגָם. אַרוּם לָא יְנוּחַ,
 גְּבֵרָא אַרוּם אֵלְהִין יִשְׁיַצִּי לְטַב פְּתָגָמָא, יוֹמָא דִּין:

אֱלִי קרי ולא כתיב

תרגום בלשון הקודש

(יז) ותבוא אל חמותה בשחר ותאמר	אמר לי אל תלכי ריקם אל חמותך.
מי את בתי ותגד לה את כל אשר עשה	(יח) ותאמר שבי בתי עימי בבית עד עת
לה האיש על פי דבר ה' ברוח נבואה	שתדעי איך יגזר מן השמים ואיך יתבאר
שנגלית לו, עשה לה. (יז) ותאמר שש	הדבר כי לא ישקוט האיש כי אם יכלה
סאים השעורים האלה נתן לי האיש כי	לטוב הדבר היום הזה.

ד א וּבֹעֵז עָלֶיהָ הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהָיָה הַגָּאֵל עִבְרֵי אֲשֶׁר
 דִּבְרַבְּעֹז וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׁבַח־פֶּה פְּלִנִי אֶלְמַנִּי וַיִּסַּר וַיֵּשֶׁב:
 וּבֹעֵז סָלֵק לְתַרְעֵי בֵּית דִּינָא דְסַנְהֶדְרִין, וַיְתִיב תַּמּוֹן עִם סַבְיָא. וְהָא פְּרִיקָא
 חֲלָף, דְּמִלְּיל בּוֹעֵז לְרוּת. וַאֲמַר. סְטִי תִיב הָכָא, גְּבַר דְּצַנִּיעֵן אוּרְחַתִּיהּ, וּסְטָא,
 וַיְתִיב: ב וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִזְּקַנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ־
 פֹה וַיֵּשְׁבוּ: וּדְבַר. עֲשֻׂרְתֵי גְבַרִין. מִסְבֵּי קַרְתָּא, וַאֲמַר תִּיבוּ הָכָא, וַיְתִיבוּ:
 ג וַיֹּאמֶר לְגָאֵל חֲלָקְתָּ הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאַחִינוּ לְאֵלִימֶלֶךְ
 מַכְרָה נַעְמִי הַשְּׁבַח מִשְׁדֵּה מוֹאָב: וַאֲמַר, לְפְרִיקָא. אַחְסַנְתָּ
 חֲקָלָא. דְּלְאַחֻנָּא, לְאֵלִימֶלֶךְ. זַבְיִנְתָּ נַעְמִי דְתַבְתָּ, מִחֲקַל מוֹאָב: ד וַאֲנִי
 אָמַרְתִּי אַגְלָה אֶזְנֶךָ לְאֹמֵר קְנֶה נְגַד הַיֹּשְׁבִים וְנִגַּד זְקַנֵי
 עַמִּי אִם־תִּגְאֹל גְּאֹל וְאִם־לֹא יִגְאֹל הַגִּידָה לִּי וְאִדַּע כְּתִיב כִּי
 אֵין זֹלְתַתְּךָ לְגָאֹל וְאִנְכִי אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲנִכִי אֶגְאֹל: וְאַנָּא
 אַמְרִית, אַגְלִי אֹודְנָךְ לְמִימֹר. קְנִי. כָּל קְבִיל יְתָבִי תַרְעָא דְבֵּית דִּינָא דְסַנְהֶדְרִין,
 וְכָל קְבִיל סַבְיָא דְעַמִּי. אִם אֵית רְעוּתְךָ לְמַפְרָק, פְּרוּק. וְאִם לֹא אֵית
 רְעוּתְךָ, חַוִּי לִי. וְאַנְדַּע. אַרוּם לֹא אֵית בְּרַ מְנַךְ דְּהוּא רִשְׁאֵי לְמַפְרָק קְדָמְךָ,
 וְאִדַּעַה קְרִי

תרגום בלשון הקודש

ד (א) וּבֹעֵז עָלֶיהָ לַשַּׁעַר בֵּית הַדִּין שֶׁל
 הַסַּנְהֶדְרִין וַיֵּשֶׁב שָׁם עִם הַזְּקֵנִים וְהָיָה
 הַגָּאֵל עֹוֹבֵר אֲשֶׁר דִּיבַר בּוֹעֵז לְרוּת וַאֲמַר
 סוּרָה שְׁבַח כַּאֲן אִישׁ שְׁצוּעִים דְּרַכִּיו,
 וַיִּסַּר וַיֵּשֶׁב. (ב) וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אַנְשִׁים
 מִזְּקַנֵי הָעִיר וַאֲמַר שְׁבוּ כַּאֲן וַיֵּשְׁבוּ.
 (ג) וַיֹּאמֶר לְגָאֹל יְרוּשַׁת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר

לְאַחִינוּ לְאֵלִימֶלֶךְ מַכְרָה נַעְמִי שְׁבַח
 מִשְׁדֵּה מוֹאָב. (ד) וַאֲנִי אֹמַרְתִּי אַגְלָה
 אֶזְנֶךָ לְאֹמֵר קְנֶה נְגַד יוֹשְׁבֵי הַשַּׁעַר שֶׁל
 בֵּית הַדִּין שֶׁל הַסַּנְהֶדְרִין וְנִגַּד הַזְּקֵנִים שֶׁל
 עַמִּי אִם יֵשׁ רְצוֹנְךָ לְגָאֹל גָּאֵל, וְאִם אֵין
 רְצוֹנְךָ, הַגִּידָה לִּי וְאִדַּעַה כִּי אֵין חוֹךְ
 מִמֶּךָ שֶׁהוּא רִשְׁאֵי לְגָאֹל לְפָנֶיךָ וְשֶׁהוּא

ודהוא קריב לַמֶּתֶב פְּתוּדָה. וְאֵנָּא, אַרְעֵ מְנַדָּה. וּפְרוּקָא, אֵהָא בְּתַרְדָּה וְאָמַר, אֵנָּא אֶפְרוּק: ה וַיֹּאמֶר בְּעֵזוֹ בְּיוֹם־קְנוֹתָךְ הַשְּׂדֵה מִיַּד נַעֲמִי וּמֵאֵת רֹות הַמּוֹאָבִיָּה אֲשֶׁת־הַמֵּת קִנִּיתָ כְּתִיב לְהַקִּים שְׁם־הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ: וְאָמַר בּוֹעֲזוֹ. בְּיוֹם זְבִנוֹתָךְ יֵת חֻקָּא, מִן יָדָא דְנַעֲמִי. וּמִן יָדָא דְרוּת מוֹאָבִיתָא אֶתֶת מֵיִתָּא, חֲזִיב אֵת לְמַפְרָק. וּבְעֵי לְיַבְמָא יֵתָה, לְמַסְבָּה לְאִנְתָּנוּ מִן בְּגַלִּל לְאֶקְמָא שׁוּם שְׁכִיבָא, עַל אַחְסָנְתִּיהָ: ו וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לֹא אוֹכַל לְגֵאוּלִי כְּתִיב לִי פֶן־אֲשַׁחִית אֶת־נַחֲלָתִי גָאֵל־לְךָ אֶתָּה אֶת־גָּאֻלְתִּי כִּי לֹא־אוֹכַל לְגָאֵל: וְאָמַר פְּרוּקָא. פְּהֵאֵי גִּוְנָא לֵית אֵנָּא יָכִיל לְמַפְרָק לִי, עַל דְּאִית לִי אֶתְתָּא. לֵית לִי רְשׁוֹ לְמַסֵּב אוֹחְרָנְתָּא עֲלָה, דְּלִמָּא תְּהֵי לְמַצּוֹ בְּבֵיתִי. וְאִיהִי מְחַבֵּיל, יֵת אַחְסָנְתִּי. פְּרוּק לְךָ אֵת, אַרוּם לֵית לְךָ אֶתְתָּא אַרוּם לֵית אֵנָּא יָכִיל, לְמַפְרָק: ז וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־הַגָּאוּלָּה וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיִם כָּל־דְּבָר שְׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ קְנִיתָ קָרִי לְגָאֵל־ קָרִי

תרגום בלשון הקודש

קרוב לישב כמוך, ואני רחוק ממך וגואל אהיה אחרריך, ויאמר אנוכי אגאל. (ה) ואמר בועז ביום קנותך את השדה מיד נעמי ומיד רות המואביה אשת המת חייב אתה לגאול וצריך לייבם אותה לישאנה לאשה כדי להקים שם המת על נחלתו. (ו) ואמר הגואל בזה האופן אין אני יכול לגאול לי על שיש לי אשה, אין לי רשות לישא אחרת עליה, פן תהיה

יונה דדהבא

כו. בכתובות (ג) איתא 'וראה בנים לבניך שלום על ישראל, אמר ר' יהושע בן לוי כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתי לידי חליצה ויבום, ופירש רש"י (תהילים קכח, ו) 'וראה בנים לבניך שיוורשים נחלה ואין אשה זקוקה ליבם, אז שלום בעולם, וכוונת רש"י דכיון שיש לאדם בנים הם יורשים נחלתו, אך אם מת בלא בנים והיבם יורש נחלתו, אחיו של המת מתקנאים בו שלא קיבלו מנחלתו כלום, וגם שאר בניו של היבם (מאשתו הראשונה) יראו

למריבה בביתי ואהיה משחית את נחלתי^כ, גאל לך אתה כי אין לך אשה כי אין אני יכול לגאול.

וַנִּתֵּן לְרַעְהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל: וּכְהֵא מְנַהֵגָא בְּעֵדְנָא דְמְלָקְדָּמִיו, מְתַנְהֵגָא בְּיִשְׂרָאֵל. בְּזִמְן דְּשִׁקְלוּ וְטָרוּ וּפְרָקוּ וּמְחַלְפוּ חַד מִן חַבְרִיָּה, וּמְקַמְיִין כָּל מְדַעִים. אֲטַלְע גְּבַר נְרַתִּיק יַד יְמִינִיה, וְאוֹשִׁיט בֵּיה קִנְיָן לְחַבְרִיָּה וְהָכִין נְהָגִין בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַקְנֵי חַד מִן חַבְרִיָּה, קָדָם סְהַדְיָא:

יונה דדהבא

בעין רעה שהוליד אביהם עוד בנים (מהאשה השניה) שימעיטו את נחלתם, ולפי"ז מבואר מה שאמר הגואל לבועז, שאם ייבם את רות תהא מריבה בביתו, וגם ישחית את נחלתו כיון שבניו מהאשה הראשונה יריבו על הנחלה עם הבנים שיוליד מרות.

עוד אפש"ל דכוונת הגואל היתה דהנה כתב השו"ע (אבהע"ז סימן ע"ו סעיף ז) 'נושא

תרגום בלשון הקודש

(ז) וזה המנהג בעת שמלפנים נוהג בישראל בזמן שקונים ומוכרים ופודים ומחליפים אחד מחבירו ומקיימים כל דבר, שלף איש בית יד ימינו² והושיט בו קנין לחבירו וכך נוהגים בית ישראל לקנות אחד מחבירו לפני עדים^{כח}.

אדם כמה נשים ואפי' מאה ואין אשתו יכולה לעכב, במה דברים אמורים במקום שנוהגים לישא שתיים ושלוש נשים אבל במקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה על אשתו שלא ברשותה, ואפשר דבמקומו של הגואל לא היו נוהגים לישא כמה נשים לכן אמר שאין לו רשות לישא את רות כיון שאשתו לא מסכימה לזה, ואם ישאנה בעל כרחא 'תהיה לריב בביתי', והכוונה כי אשתו תריב איתו על זה ועי"ז יגרשנה וישחית נחלתו, אבל בועז עצמו שאשתו מתה כשבאו נעמי ורות לארץ ישראל (כדאיתא בגמ' ב"ב צא. ובמדרשים) אפשר היה לו לישא את רות, לכן אמר לו הגואל גאל לך אתה כי אין לך אשה ואין חשש מריבה.

כו. **בפירוש** בעלי התוס' עה"ת (פ' שמות) על הפסוק 'של נעליך מעל רגליך', כתבו 'שהוצרך לומר 'מעל רגליך' משום שיש נעל שהוא על היד ובלע"ז גנ"ט, והוא נעל שנתן בועז לגואל דכתיב 'איש נעלו ונתן לרעהו' וגם עכשיו רגילים השרים והשלטונים לקנות בגנ"ט (כפפה) שלהם'.

ומקורו הוא מדברי התרגום כאן שכתב 'שלף איש בית יד ימינו', ונראה דטעמו של התרגום הוא כי אם עושים קנין בנעל על כרחך שהיא נעל של יד ולא של רגל דאין זה מכובד להוציא את הנעל מעל הרגל ולהקנות בה לאחר, ועו"ע חינוך (מצוה שלו) שפירש שקנין חליפין שנלמד מבוועז דכתיב 'ושלף איש נעלו' כלומר בית יד שלו, וזהו כלי.

אמנם צ"ב למה דוקא 'בית יד ימינו' והרי מצאנו (שבת סא. שו"ע או"ח ס"ב ד) שכשחולצים נעליים חולצים של שמאל קודם, ולמה לא הוריד בועז את 'בית יד' שמאלו, אמנם רש"י (שבת שם) פירש שהטעם שחולצים שמאל קודם משום כבודה של ימין, אך אם חולץ את ה'בית יד' של ימין כדי לכבד את יד ימין ולעשות קנין בימין, כו"ע מודו שעדיף שיחלוץ יד ימין, עוד אפש"ל שאם מוריד רק 'בית יד' אחד מותר לו להתחיל בימין, וה"ה לנעליים, ודו"ק.

כח. **כתב** הרמב"ם (מכירה פ"ט) וכן כתב בשו"ע (סקצ"ה) דאין צריך עדים בקנין סודר כמו שצריך בכל הקניינים, ודעת הראב"ד (שם) דגם בקנין סודר בעי עדים, אמנם

ח וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לְבֹעֲזוֹ קְנֵה-לְךָ וַיִּשְׁלַף נַעֲלָיו: וַאֲמַר פְּרוֹקָא,
 לְבֹעֲזוֹ. אוֹשִׁיט יָדָךְ לְקַנְיָנָא, וְקַנֵּי לָךְ וּטְלַע בּוֹעֵז יָת נְרַתִּיק יַד יְמִינִיה, וְקַנָּא לִיה:
 ט וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְזִקְנִים וְכָל-הָעַם עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם פִּי קָנִיתִי
 אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאֵלֵימָלֵךְ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד

תרגום בלשון הקודש

יונה דדהבא

(ח) ויאמר הגואל לבעוז הושט ירך
 לקנין וקנה לך, וישלוף בועז את בית
 יד ימינו וקנה לו.

בשטמ"ק (ב"ב מ.) אחר שהביא שהראב"ד
 כתב בשם גאון ז"ל דבעי עדים בקנין סודר,
 הוסיף בשמו דדוקא בסודר שהמקנה אח"כ
 מחזירו לקונה בעינן שיעידו שני עדים על

הקנין כדי שלא יהיה נראה כחוכא ואיטלולא שקונה אותו רק בשביל הקנין ומחזירו, אך מה שנתן
 בועז לגואל את נעלו לגמרי בשביל קנין סודר, בזה לא בעי עדים דזה קנין גמור (וכן ביאר המאירי
 דבריו עיי"ש).

ולכאור' מהתרגום כאן מוכח דלא כהרמב"ם ודלא כהראב"ד הנ"ל, כי כתב שנוהגים בית ישראל
 לקנות אחד מחבירו בקנין סודר לפני עדים, ולדעת הרמב"ם לא בעי עדים כלל, וגם
 להראב"ד במעשה דבועז גופא לא היה צריך עדים כי הקנה לו הסודר בקנין גמור וצע"ג.

אמנם אפשר לומר דהתרגום מיירי במנהג דעלמא שנוהגים בית ישראל לעשות כן ואינו מעיקר
 הדין אלא רק כדי שלא יבואו לכפור שלא היה קנין, כמו שכתבו הפוסקים שעדיף לעשות
 קנין סודר בעדים, ומדוקדק לפי"ז מה שכתב התרגום שכך נוהגים בית ישראל אבל אינו מן
 הדין, ודו"ק.

כט. **בגמ'** (ב"מ מז.) נחלקו רב ולוי אם חליפין עושים בכליו של קונה או בכליו של מקנה, דלוי
 סבר בכליו של מקנה, שהמקנה נותן לקונה את הסודר שלו כדי שיקנה אותו ועל ידו
 יקנה את החפץ, ורב ס"ל שהמוכר נותן את החפץ שלו והקונה נותן לו כלי שלו והמוכר עושה
 קנין בחפץ של הקונה ועי"ז נקנה החפץ לקונה, ואמרו שם בגמ' דנחלקו במחלוקת התנאים, דת"ק
 ס"ל שחליפין בכליו של קונה דכתיב 'ושלף איש נעלו ונתן לרעהו' כלומר בועז הקונה שלף ונתן
 לגואל, ור' יהודה ס"ל דהגואל נתן לבעוז כי חליפין בכליו של מקנה, ולפי"ז נחלקו גם בפירוש
 הפסוק 'ויאמר הגואל לבעוז קנה לך וישלוף נעלו', מי שלף נעלו, אם הגואל שלף את נעלו ועי"ז
 בועז קנה לעצמו כי חליפין בכליו של מקנה, או שאמר הגואל לבעוז קנה לך, וכן עשה בועז ששלף
 את נעלו ועי"ז קנה את השדה כיון דחליפין בכליו של קונה.

ולפי"ז צ"ל דהתרגום כאן ס"ל כת"ק וכמו שנפסק להלכה (רמב"ם מכירה פ"ה ה"ה) דחליפין
 בכליו של קונה, כי הרי כתב כאן התרגום ששלף בועז את בית יד ימינו וקנה לו, פירוש
 דעי' שנתן בועז את הנעל לגואל ועשה בזה הגואל קנין, קנה לו בועז את רות ואת השדה ש"מ
 שחליפין בכליו של קונה.

אמנם לפי"ז צריך לומר דבפסוק הקודם שכתב התרגום 'וזה המנהג בזמן שקונים ומחליפים שלף
 איש בית יד ימינו ונתן בו קנין לחבירו', כוונתו לומר שהקונה שולף את כליו ונותן למקנה
 שיעשה בו קנין ועי"ז הוא קונה את החפץ שרוצה לקנות, ודו"ק.

נַעֲמִי: וְאָמַר בּוֹעֵז לְסַבֵּיא, וּלְכָל עַמָּא. הוּוּ סְהַדִּין אַתְּוֹן עָלַי, יוֹמָא דִּין. אַרוּם
 קִנִּיתִי, יָת כָּל מַה דְּהָוָה לְאַלְמִלְכָּהּ. וְיָת כָּל מַה דְּהָוָה לְכַלְיוֹן, וּמַחְלוֹן מִן יָדָא,
 דְּנַעֲמִי: י וְגַם אֶת־רוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן קִנִּיתִי לִי
 לְאִשָּׁה לְהֻקִּים שְׁמֵה־מֵת עַל־נַחֲלָתָהּ וְלֹא־יִכָּרֵת שְׁמֵה־מֵת
 מִעַם אָחִיו וּמִשְׁעַר מְקוֹמוֹ עַד־יָם אַתֶּם הַיּוֹם: וְאִף יָת רוֹת
 מוֹאֲבִיתָא אַתְּת מַחְלוֹן, קִנִּיתִי לִי לְאַנְתּוֹ. בְּגִין לְאַקְמָא שׁוּם שְׂכִיבָא, עַל
 אַחְסַנְתִּיהָ. וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי שׁוּם שְׂכִיבָא. מְלֻת אַחוּהִי, וּמִתְרַע סְנַהֲדִרִין דְּבִאֲתַרְיָה
 סְהַדִּין אַתְּוֹן עָלַי, יוֹמָא דִּין: יא וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר
 וְהַזְקֵנִים עַד־יָם יִתְּנוּ יְהוָה אֶת־הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל־בֵּיתְךָ
 כְּרַחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתִיהֶם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
 וַעֲשֵׂה־חֵיל בְּאַפְרָתָה וּקְרָא־שֵׁם בְּבֵית לְחָם: וַאֲמָרוּ. כָּל עַמָּא
 דְּבִתְרַע סְנַהֲדִרִין וְסַבֵּיא, סְהַדִּין אֲנַחְנָא. יִתְּנוּ יְיָ יָת אַתְתָּא הָדָא, דְּאַתְתָּא לְבֵיתְךָ.
 כְּרַחֵל וּכְלֵאָה, דְּבָנוּ תְרוּוּהוֹן יָת בֵּית יִשְׂרָאֵל אַבּוּנָא, בְּתַרֵּי עֶשֶׂר שְׁבַטִין. וְעַבִּיד
 חֵילָא, בְּאַפְרָת וּתְהִי קְרִי שְׁמָא, בְּבֵית לְחָם: יב וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבֵית פְּרִיץ
 אֲשֶׁר־יִלְדָה תָּמָר לְיְהוּדָה מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתְּנוּ יְהוָה לָךְ

תרגום בלשון הקודש

(ט) ואמר בועז לזקנים ולכל העם, מקומו, עדים אתם עלי היום הזה.
 קניתי את כל מה שהיה לאלמלך ואת כל מה שהיה לכליון ומחלון מיד נעמי. (י) וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה כדי להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער הסנהדרין של (יא) ואמרו כל העם אשר בשער של הסנהדרין והזקנים עדים אנחנו, יתן ה' את האשה הזאת שבאה לביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל אבינו בשנים עשר שבטים, ועשה חיל באפרת ותהיה קורא שם בבית לחם.

מִן־הַנְּעֵרָה הַזֹּאת: ויהי מצלח ביתך, כבית פְּרִיץ. דילידת תָּמָר, ליהודה.
 מן זרעא. דיתן יי, לה מן ריבא, הדא: יג ויקח בעז את־רות ותהי־
 לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הַרְיוֹן וַתֵּלֶד בֶּן:
 ונסיב בעז ית רות, והות ליה לאנתו. ועל לנתה. ויהב יי לה עדוי, וילידת
 בר: יד ותאמרנה הנשים אל־נעמי ברוך יהוה אשר לא
 השבית לך גֹּאֵל הַיּוֹם וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל: ואמרא נשיא,
 לנעמי. בריך שמייה די. דלא פסק ליד פרוקא, יומא דין ויתקרי שמייה, מן
 צדיקי ישראל: טו והיה לך למשיב נפש ולכלכל את־שיבתך
 כִּי כָלַתְךָ אֲשֶׁר־אֶהְבְּתֶךָ יִלְדְתוּ אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה לְךָ
 מִשְׁבַּעַת בָּנִים: ויהי ליד, למקים נפש. ולכלכלא ית סיבתיה, בתפנקין.
 ארום פלתיה דרחימת יתיה, ילדתיה. דהיא הות טבתא ליד, בעדן ארמלותיה
 מסגיאיין, בגין: טז ותקח נעמי את־הילד ותשתהו בחיקה
 ותהי־לוֹ לְאִמָּנָת: ונסיבת נעמי ית רביא, ושויאת יתיה בעטפה והות
 ליה, לתורבנתא: יז ותקראנה לוֹ הַשְּׁכֵנֹת שֵׁם לְאִמּוֹ יִלְד־
 בֶּן לְנַעֲמִי וַתִּקְרָאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אַבְיִישִׁי אַבְי דָּוִד:

תרגום בלשון הקודש

<p>גואל היום הזה, ויקרא שמו מצדיקי ישראל. (טו) והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך במעדנים, כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא היתה טובה לך בזמן אלמנותך מבנים רבים. (טז) ותקח נעמי את הילד ותשם אותו בחיקה, ותהי לו לאומנת.</p>	<p>(יב) ויהי מצליח ביתך כבית פריץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע שיתן ה' לך מן הנערה הזאת. (יג) ויקח בעוז את רות ותהי לו לאשה ויבוא אליה, ויתן ה' לה הריון ותלד בן. (יד) ותאמרנה הנשים לנעמי ברוך שמו של ה' אשר לא השבית לך</p>
---	--

וּקְרַן לִיה שִׁבְבַתְּנוּ שׁוֹם, לְמִימְרָא. אֶתִּילִיד בְּרָא, לְנַעֲמִי. וְהוּוּ קָרַן שְׁמִיָּה, עוֹבֵד
 הוּא אָבִי דְיִשְׁרָאֵל, אָבִי דְדָוִד: פ יח וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָץ פְּרָץ הוֹלִיד
 אֶת־חֲצֹרֹן: וְאַלְיֹן, תּוֹלְדַת פְּרָץ פְּרָץ, אוֹלִיד יְת חֲצֹרֹן: יט וְחֲצֹרֹן
 הוֹלִיד אֶת־רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמְיִנְדָב: וְחֲצֹרֹן, אוֹלִיד יְת רָם
 וְרָם, אוֹלִיד יְת עַמְיִנְדָב: כ וְעַמְיִנְדָב הוֹלִיד אֶת־נַחֲשׁוֹן וְנַחֲשׁוֹן
 הוֹלִיד אֶת־שְׁלֵמָה: וְעַמְיִנְדָב אוֹלִיד יְת נַחֲשׁוֹן, וְנַחֲשׁוֹן רַב בֵּית פָּא לְבֵית
 יְהוּדָה. וְנַחֲשׁוֹן אוֹלִיד יְת שְׁלֵמָא צְדִיקָא, הוּא שְׁלֵמָא מִן בֵּית לָחֶם וְנִטּוֹפָה.
 דְּבַטְיִלוּ בְנוֹהֵי פְרוּזְדָּון, דְּאוֹתֵיב יָרְבַּעַם חֲתָבָא עַל אוֹרְחָא וְהוּאָה עוֹבְדֵי אָב
 וּבְנֵי, יֶאֱזֵן פְּנִטּוֹפָא: כא וְשְׁלֵמוֹן הוֹלִיד אֶת־בְּעֹז וּבְעֹז הוֹלִיד

יונה דדהבא

ל. שְׁנִינּוּ במשנה (תענית כו.) 'בחמישה עשר באב הקריבו קרבן עצים בני זתוא בן יהודה ועמהם כהנים ולויים וכו' ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות', ופירשו בגמ' (כח.) 'מה היו גונבי עלי ובני קוצעי קציעות, אמרו פעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שלא יביאו עצי למערכה ושלא יביאו ביכורים לירושלים, והושיבו שומרים על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו לרגל, מה עשו כשרים שבאותו הדור הביאו סלי ביכורים וחיפום בקציעות וכו' וכיון שהגיעו אצל שומרים אמרו להם להיכן אתם הולכים וכו', כיון שעברו מהם עיטרום בסלים והביאום לירושלים', וכתב המהרש"א דהיה זה בזמן בית שני בימי היוונים שגזרו גזירות על ישראל, וכן משמע בגמ' דאמרו שם

תרגום בלשון הקודש

(יז) ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי, והיו קוראות שמו עובד, הוא אביו של ישי אביו של דוד. (יח) ואלה תולדות פרץ, פרץ הוליד את חצרון. (יט) וחצרון הוליד את רם, ורם הוליד את עמינדב. (כ) ועמינדב הוליד את נחשון, ונחשון נשיא לבית יהודה הוליד את שלמה הצדיק הוא שלמה מבית לחם ונטופה שביטלו בניו את השומרים שהושיב ירבעם החוטא על הדרכים, והיו מעשי האב והבנים נאים כבושם נטף.

'שגזרה המלכות לא לעלות לרגל כדרך שגזר ירבעם, ש"מ שלא היה באותו זמן של ירבעם.

אמנם בתרגום בדברי הימים (א' פ"ב נד) עה"פ 'בני שלמא בית לחם ונטופתי' איתא 'בני שלמא מבית לחם הצדיקים ששם טוב כמו בושם, שביטלו את השומרים שהושיב ירבעם בדרך שלא יעלו ביכורים לירושלים, והיו בני שלמא מעטרים פירי ביכורים ומובילים בסלים בנינעא לירושלים ובוקעים עצים ועושים סולמות ומעלים לירושלים לעליית בית המוקד לקרבנות',

אֶת־עוֹבֵד: וְשִׁלְמוֹן אוֹלִיד יֵת אֲבָצָן נְגִידָא, הוּא בּוֹעֵז צְדִיקָא. דְּעַל זְכוּתֶיהָ אֲשֶׁתִּיזְבוּ עִמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל, מִיַּד בְּעָלֵי דְבְבִיהוֹן. וּבִגְוִן צְלוּתֶיהָ, עָדָא כִּפְנָא מֵאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. וּבוֹעֵז אוֹלִיד יֵת עוֹבֵד, דְּפִלַּח לְמָרִי עֲלָמָא, בְּלֵב שְׁלִים:

תרגום בלשון הקודש

(כא) ושלמון הוליד את אבצן השופט הוא בועז הצדיק שבזכותו נצלו עם בית ישראל מאויביהם ובגלל תפילתו סר הרעב מארץ ישראל, ובועז הוליד את עובד שעבד לאדון העולם בלב שלם לא.

יונה דדהבא

מפורש בדבריו שמעשה זה שהערימו על השומרים היה בזמן בית ראשון, וכן איתא בירושלמי (תענית פ"ד ה"ד) שירבעם הושיב שומרים שלא יביאו עצים למערכה וביכורים לירושלים ובני קוצעי קציעות הערימו עליהם וכו' עיי"ש, ודלא כמשמעות הבבלי שמעשה זה היה בזמן בית שני.

ונראה דהתרגום כאן ס"ל כהתרגום בדברי הימים שמעשה זה של בני קוצעי קציעות היה בבית ראשון מדכתב 'הוא שלמה מבית לחם ונטופה שביטלו בניו את השומרים שהושיב ירבעם החוטא על הדרכים', ומדכתב 'הוא שלמה מבית לחם ונטופה' כנראה כוונתו למאי דכתיב בדברי הימים 'בני שלמא בית לחם ונטופתי' וכפירוש התרגום שם שהם היו בני קוצעי קציעות שהיו מערימים על השומרים, ולפי"ז מוכח דס"ל שבני קוצעי קציעות שהם בני שלמה היו בזמן ירבעם בבית ראשון.

נמצא דנחלקו התרגומים הנ"ל והירושלמי עם הבבלי אם מעשה דקוצעי קציעות היה בבית ראשון בזמן שלמה ובניו או בבית שני וכדברי המהרש"א.

והנה התרגום כתב שבני שלמון הם ביטלו את השומרים של ירבעם אמנם בגמ' (תענית ל: וגיטין פח:) איתא שהושע בן אלה הוא שביטל את השומרים של ירבעם בט"ו באב, ולכאן נראה דהבבלי אזיל לשיטתו, דהרי ס"ל שמעשה זה של גונבי עלי ובני קוצעי קציעות היה בבית שני ולא בזמן ירבעם, על כרחך שלא הם ביטלו את השומרים שהושיב ירבעם אלא הושע בן אלה ביטלם, אבל להירושלמי והתרגומים בני קוצעי קציעות ביטלו את השומרים ולא הושע בן אלה. **אבל** צ"ע בזה כי גם בירושלמי (שם) איתא שהושע בן אלה ביטל את השומרים של ירבעם בט"ו באב ולכאן הרי להירושלמי בני שלמא הם הם שביטלו את השומרים כמו שנתבאר, ונראה לומר דשני הדברים אמת כי בני שלמון הערימו על השומרים ומסרו נפשם להביא את הביכורים ואת קרבן העצים לירושלים, אבל עדיין לא בטלו השומרים שהושיב ירבעם עד שראה הושע בן אלה שמערימים הצדיקים כדי להביא ביכורים עמד וביטל את השומרים לגמרי בט"ו באב. **ובזה** מבואר מדוע זמן עצי כהנים של בני גונבי עלי הוא בט"ו באב (כמבואר במשנה בתענית) כי הרי ביום זה בטלו המשמרות לגמרי ע"י הושע בן אלה, וכיון שבזכותם קרה הדבר נתנו להם לחגוג את יום ביטול המשמרות.

בתפארת ישראל על המשניות (שקלים פ"ו מ"א) כתב דבר פלא, שרוב שמות המלכים שמש מורה על מה שאירע בימיהם, 'שאול' ששאלו להם מלך, 'דוד' על שם דודיו ואהבתו לעמו, 'שלמה' על שם השלום שהיה בימיו וכו' עיי"ש באריכות, וכתב שמסתמא

כב וְעִבַּר הוֹלִיד אֶת־יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הוֹלִיד אֶת־דָּוִד: וְעוֹבֵד אוֹלִיד
 ית ישי דמתקרי נחשׁ, בגין דלא אשתכחת ביה עלה ושחיתה לאתמסרא
 בידוי דמלאקא דמותא, למסב ית נפשיה מניה. וחיא, יומין סגיאין. עד
 דאדכר קדם יי עיטא דיהב חויא לחוה אתת אדם, למיכל מן אילנא, דאכלי
 פירוהי חמין בין טב לביש. ועל ההיא עיטא אתחייבו מותא, כל דיירי ארעא.
 ובההיא עלה, שכיב ישי צדיקא הוא ישי, דאוליד ית דוד מלכא דישראל:

יונה דדהבא

נקרא שמות המלכים על פי נביא, והנה כאן
 פירש התרגום שמה שנקרא הבן של בועז ורות
 'עובד' כיון שעבד את ה' בלב שלם.
 לב. **הנה** בגמ' (כ"ב ז.) איתא 'ארבעה מתו
 בעטיו של נחש, בנימין עמרם
 ישי וכלאב', ופירש'י 'בעטיו, בעצתו של נחש,
 כלומר לא היו ראויים למות אלא שנגזרה
 גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון
 בעצתו של נחש, 'בעטיו' תרגום של בעצתו
 כדכתיב אתיעטו', אבל בערוך (ערך ע"ט) כתב
 דיש מפרשים 'עטיו', קולמוסו של נחש שנכתב
 בו המוות, מלשון עטו.
ומהתרגום כאן מפורש ש'עטיו' פירושו
 עצתו של נחש וכפירוש רש"י,

תרגום בלשון הקודש

(כב) ועובד הוליד את ישי שנקרא נחש
 בגלל שלא נמצאה בו סיבה והשחתה
 להמסר בידיו של מלאך המוות לקחת
 את נפשו ממנו, וחי ימים רבים עד
 שנזכר לפני ה' העצה לב שנתן הנחש
 לחוה אשת אדם לאכול מן האילן
 שאוכלי פירותיו יודעים בין טוב לרע,
 ועל העצה ההיא התחייבו מיתה כל גרי
 הארץ ובסיבה ההיא מת ישי הצדיק,
 הוא ישי שהוליד את דוד מלך ישראל.

גם הערוך שם דחה דברי היש מפרשים על פי דברי התרגום כאן.

הרה"ג הר' עזרא קורח שליט"א

אי לאו האי יומא

א) שבת פח ע"ב. ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכו' תנה הודך על השמים וכו', אמר לו הקב"ה למשה וכו' אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה וכו' אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה וכו', מיד הודו לו להקב"ה שני' ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב, מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שני' עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות וכו'.

צ"ב בכל המשא ומתן שהיה שם בענין נתינת התורה לישראל, ומהו השבי ששבה והמתנות שקיבל משה, שאין ספק שהן המתנות שניתנו דרכו לעם ישראל עם התורה.

ב) עוד צריך להבין מאמר מופלא המובא בפסחים סח ע"ב, דתניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה [ע"י ביצה טו ע"ב], ר' יהושע אומר חלקו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש וכו', אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא וכו', רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא.

וצ"ב אדרבה ביום שניתנה בו תורה מן הראוי לעמילי תורה לנהוג כרבי אליעזר שיהיה יום שכולו תורה, כולו רוחני, והיה לו לרבי אלעזר לומר הכל מודים בעצרת שיהיה כולו לה'. ולמה רב יוסף מבטא את שמחתו ביום מתן תורה באכילת בשר משובח ולא בהקדשת כל היום כולו לתורה.

ג) ונראה שכל זה מתבאר על פי המעשה בתנורו של עכנאי שנחלקו בו רבי אליעזר וחכמים, ובראשם רבי יהושע, שהובא בברכות דף יט ובבבא מציעא דף נט. תנור שחתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים,

וזהו תנורו של עכנאי וכו' שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאזהו, תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו מאה אמה וכו', אמת המים תוכיח, חזרו אמת המים לאחוריהם וכו', כותלי בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול וכו', יצאת בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא וכו' שכבר ניתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות, אשכחיה רבי נתן לאלהיו, אמר ליה מאי קעביד קב"ה בההיא שעתא, אמר ליה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני וכו'.

הקשה רב נסים גאון בברכות, אם כן למה נעשו כל הניסים הללו והבת קול לרבי אליעזר אם לא בשמים היא, ותירץ כדי לנסות את החכמים אם יושפעו מן הניסים הללו והבת קול ויניחו את המקובל בידם, בדומה למה שנאמר (דברים יג, ד) כי מנסה ה' אלהיכם אתכם וכו', וזהו שאמר רבי יהושע לא בשמים היא, כלומר כי תורת ה' תמימה וכבר ניתנה לנו בסיני והודיענו כי אינו מחליף ממנה דיבור אחד ואין בתורתנו חסרון ולא ספק כדי שנצטרך לראיה מן השמים.

ד) מוכאן נמצינו למדין שעד שלא ניתנה תורה למשה כדי להנחילה לישראל היתה האמת בפירוש דברי התורה כפי האמת לאמיתה בשמים, ולאחר שניתנה תורה נקבע שההלכה למעשה תהיה על פי החלטת רוב החכמים, אעפ"י שיתכן שהם טועים ואין זו האמת לאמיתה בשמים, וזהו המאבק והמשא ומתן שהיה למשה עם המלאכים. הם טענו בצדק הרי האמת המוחלטת בביאור התורה ידועה רק בשמים ואיך תנתן תורה לארץ ותקבע הלכה בה לפי הרוב אף שהם טועים, אולם זה היה רצון ה' ולכן אמר למשה החזק בכסא הכבוד, כלומר סמוך על רצוני שכך יהיה עם התורה, ועל כן אמר נצחוני בני נצחוני בני, כלומר אף שהאמת בשמים כדברי רבי אליעזר הרי קבעתי בתורה אחרי רבים להטות. נותר על כן מצינו דאף שזכה וכיון לאמיתה של תורה שהיא האמת בשמים והקב"ה העיד על כך מ"מ אין הלכה כמותו, כמו שמצינו במדרש תנחומא פר' חוקת: בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר בני אומר עגלה בת שנה ופרה בת שתים, אמר משה לפניו רבש"ע העליונים והתחתונים שלך הן ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם, אמר לו צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחלה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים, אמר לפניו רבון העולם יהי רצון שיהא מחלצי, אמר לו חייך שהוא מחלציך הה"ד ושם האחד אליעזר, ושם אותו המיוחד אליעזר. וזו היא המתנה הגדולה שאנו

מאמרים לַשְׁבוּעוֹת

ל"ט

מבטאים אותה בתפילת חג השבועות "זמן מתן תורתינו" – ולא זמן קבלת התורה, אלא מתנה מוחלטת ניתנה לנו להיות תורתינו, כלומר כפי שנחליט שזו היא האמת בתורה – אף אם טעינו – הלכה כמותינו. וזהו "שבית שבי", אמת זו התלויה בנו להלכה אף שאינה האמת בשמים שהיתה כבר תתקע"ד דורות לפני כן, היא בבחינת שבי ששבינו.

ויעל כן אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא, כלומר לתת ביטוי למתנה הגדולה שניתנה לנו לפרש את התורה על פי דעתנו, וזו חשיבות גדולה לנו, ועל כן אמר רב יוסף "אי לאו האי יומא" שניתן לנו לפלפל ולחדש בתורה ולקבוע הלכה על פי הנראה לנו "כמה יוסף איכא בשוקא", ולכן עבדו לי עגלא תלתא.

ה) ודהנה לא רק הדיינים ומורי הלכה שפוסקים את הדין על פי הרוב צריכים לשמוח שמחה מיוחדת ביום זה שניתן בידם הכלל אחרי רבים להטות, והאמת נקבעת על פי הרוב כאן אף שבשמים אין זו האמת לאמיתה, אלא כל תלמיד כמונו העוסק בתורה, שהרי אמרו בירושלמי פאה פ"ב ה"ו אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני, וכי תלמיד רשאי להורות לפני רבו, אלא ודאי הכוונה מה שהוא עתיד לחדש בתורה לפני רבו, ואמנם הגר"א הגיה בירושלמי במקום להורות "לחדש", כלומר כל מה שנתחדש לתלמיד מעצמו מבלי שקיבל זאת מרבו, גם זה הוא חלק מהתורה שניתנה למשה, ובזה מובן היטב הביטוי שהובא בתלמוד בכמה מקומות "משה שפיר קאמרת", כשאדם זוכה לומר דבר חדש המתקבל על הדעת כדבר אמת ויציב, הרי זה בכלל מה שנאמר למשה בסיני. וזו המתנה הגדולה שניתנה במתנת התורה, כי בשמים אין חידושים למלאכי השרת, ואילו לאחר שניתנה התורה לבשר ודם כל שמתחדש לו בתורה זו היא מתנה גמורה, וזו היא השמחה הגדולה לכל לומדי התורה ביום מתן תורה.

ו) אולם אי אפשר לזכות בזה אלא בלימוד שבא מתוך עמל בתורה. דהנה בנוסח ברכות התורה שבברכות השחר נחלקו הראשונים, יש אומרים אקב"ו "על דברי תורה" – כמנהגנו. ויש אומרים "לעסוק בדברי תורה", והובא כל זה בטור ריש סי' מז, והב"ח שם וכן הט"ז בשו"ע שם דנו בזה, למה לא נקבע הנוסח ללמוד תורה אלא לעסוק בדברי תורה, [והכתב סופר בחי' עה"ת ר"פ בחוקתי ובשו"ת או"ח סי' כ' העיר שהנוסח "לעסוק" משמעותו לכאורה כמושג ההלכתי "מתעסק" שפירושו דבר שנעשה כלאחר יד ויצא ממנו מעשה שאינו נחשב למעשה להתחייב עליו בשבת, חוץ מבחלבים ועריות שכן נהגה]. ושניהם נתבאר בסגנון אחד, שזה נקבע על פי הפסוק אם בחוקתי תלכו, וכדרש חכמים שתהיו עמלים בתורה, שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו

שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה, מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג ואינם יגעים בה אין התורה מתקיימת אצלם, כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה דרך טורח דוקא, ע"כ תו"ד הט"ז. כלומר שזה בעיקר מה שנצטוינו, לא רק לימוד שטחי אלא עמל והעמקה בתורה, שהרי מוטל על כל אחד לגלות את חלקו בתורה שכבר קיבל בשורש נשמתו שהיתה במעמד הר סיני, וכשאדם זוכה לזה הוא חש ביום מתן תורה את המתנה הגדולה שניתנה לו אישית עם קבלת התורה ביום זה. ונמצא שאין שמחת עמילי תורה ביום זה כשמחת מי שלא זכה ללמוד מתוך עמל להעמיק ולגלות צפונות בתורה, לדלידיה יום מתן תורה הוא עוד יום טוב כשאר ימים טובים, וכל זה בכלל דברי רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, כלומר הרי יש הרבה יוסף שגורסים וקוראים בתורה מבלי לזכות לחדש בתורה.

ז) וְבַזָּה נבין את האמור במסכת שבת קיח ע"ב, ואמר אביי תיתי לי דכי חזינן צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן. והשאלה המתבקשת הרי מצות תלמוד תורה מסורה לכל עם ישראל ולא רק לתלמידי חכמים, ואם כל יהודי מקדיש זמן ללמוד ולסיים מסכת וכי אין זה דבר חשוב שראוי לו לאביי לערוך עבורו סעודת יום טוב, [ובסעודת סיום מסכת הותר לאכול בשר גם בימים שנהגו ישראל שלא לאכול בשר, כמבואר בשו"ע סי' תקנא ס"י בהגהת הרמ"א שם], אלא בא אביי ללמדנו שאינו דומה סיום מסכת של "צורבא מרבנן" [עיי' במהרש"א שם] לשאר אדם המסיים מסכתא, דצורבא מרבנן הלומד מסכתא בעמל וזוכה לחדש דברים בהבנת הנלמד, הרי זו היא המתנה הגדולה שניתנה לנו להראות שיותר ממה שכתוב טמון בצפונות התורה, ולסיום מסכת כזה היה עושה אביי סעודת יום טוב "לרבנן" שהם המבינים את ערכה של המתנה שניתנה להם, וברוך אתה ה' "נותן" התורה, שמסר בידנו מתנה יקרה זו, ואת זאת ביטא רב יוסף במה שציוה לעשות לו ביום "מתן" תורה עגלא תלתא.

ו) וְלִזְהָ צריכה להיות שאיפתנו לחוש ולטעום ביום מתן תורה אי לאו האי יומא כמה ... איכא בשוקא, וביום זה צריכים אנו לקבל על עצמנו גם להבא לעמול ולהעמיק בתורה כדי שנזכה לגלות את צפונותיה שהם חלקנו מאז מעמד הר סיני.

הרה"ג הר' אורן צדוק שליט"א

עדיפות עם ישראל בקבלת התורה מעל פני שאר האומות

בילקוּט שמעוני (פרשת וזאת הברכה רמז תתקנא) נאמר, 'ויאמר ה' מסיני בא, כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל, לא על ישראל בלבד נגלה אלא על כל האומות. בתחילה הלך לבני עשו ואמר להם מקבלין אתם את התורה, אמרו לו מה כתיב בה אמר להם לא תרצת, אמרו לו כל עצמן של אותן האנשים אביהם רוצח הוא, שנאמר והידיים ידי עשו וכו'. הלך לו אצל בני עמון ומואב אמר להם מקבלין אתם את התורה, אמרו לו מה כתיב בה לא תנאף, אמרו לו כל עצמה של ערוה שלהם היא, שנאמר ותהרין שתי בנות לוט מאביהן. הלך ומצא את בני ישמעאל, אמר להם מקבלין אתם את התורה, אמרו לו מה כתיב בה לא תגנוב, א"ל כל עצמן של אביהם לסטים היה שנאמר והוא יהיה פרא אדם וכו'.

והנה המתבונן בדברי המדרש עומד מתמיה מכמה פנים, הרי התורה מראשית ומקדמי ארץ מיועדת ומיוחדת היתה לעם ישראל, שהרי בראשית בשביל תורה וישראל שנקראו ראשית (פסיקתא בראשית סימן א'), וכן קב"ה וישראל ואורייתא חד הוא (זוהר ויקרא), ועוד הרבה ממאמרי חכמים המורים על כך. ואם כן מה פשרה של הצעה זו לפני אומות העולם לקבלתה, וכי כסות עיניים חלילה יש כאן, הרי מראשית ועד אחרית מיוחדת היא כבר ומזומנת לעם ישראל.

ועוד יש לתמוה, שאחר שהקב"ה החליט לפנות לאומות העולם לקבלתה, וכי פונה אליהם בהצעה הוגנת להיותם עומדים שווי ערך עם ישראל כמועמדים ראויים לקבל את התורה. הרי כשאנו בוחנים את המצוות שהוצעו לפניהם כדגימת פרט ממצוות התורה, נמצא שבירר לפניהם מכל מאות המצוות, דווקא את אותם המצוות שבידוע לא יוכלו לעמוד בהם כל אחד בנטיה הטבעית אשר לו, שמושרשים בהם עוד רבות בשנים מאבות אבותיהם ראשי אומתן, וכיצד יש סיכוי כל שהוא שיקבלום.

וכן יש עוד לתמוה, הרי בהצעת הקב"ה את התורה לפני כל אומה ולשון על מנת לקבלה, ישנו סיכוי וסיכון סביר שתהיה אומה אחת לכל הפחות מכל עשרות האומות שהיו באותו הזמן, שתגלה רצון ונכונות לקבל את התורה, וההכרח יהיה ליתנה להם, שהרי על

דעת כך הוצעה, וממילא עם ישראל יוותרו ללא תורה הדורה. ואפשרות זו בהחלט תיתכן,

בפרט באשר עם ישראל נשאר לסוף המועמדים.

ועוד יש קושי בתשובתן של האומות כאשר דחו עצמן מלקבלה, מדוע נאחזו במעשיהן של אבות אבותיהם לפני רבות בשנים כתירוץ מספק לסירובן, יאמרו אנו חיים על רצח, גניבה וכו', טוב לנו כך ואיננו רוצים כלל לשנות את אורחות חיינו מכפי שאנו חפצים לחיות דבר יום ביומו, לבלות את כל ימי חיינו על הארץ, וכי אין זה טיעון מספק לבלתי קבל את התורה, ומה יש בתליית עצמן במעשה אבותם.

והנראה בביאורן של הדברים, שהנה אכן התורה היתה מיועדת רק לעם ישראל כדבר האמור, ולא לעם אחר כלל ועיקר, ועל כן בהתאם לכך עיקר בניינן ושורש נשמתן חצוב היה בקבלתה, בכל חוקותיה ומשפטיה ואף בכל אורחותיה. ואשר על כן נמצא שעצם החיזור אחר האומות על מנת לקבלה, ותשובתן הידועה מראש מנגד לכך על כך, לא היה אלא רק 'גילוי מילתא בעלמא' שאינם שייכים בדבר כלל ועיקר, שביסוד בניינן אינם מוכשרים כלל ועיקר לקבלתה ולהתנהל על פי מוצא פיה. וכל עיקר המטרה בהצעתה לקבלה הינה להראות קבל עם ועולם, ששייכות התורה היא אך ורק לעם ישראל, אליהם היא מיוחדת אליהם היא מותאמת, ולא לשאר אומות העולם, שאצלם הוא כדמיון כלה כלולה לבעל חי. והתכלית בפרסום הדבר בדרך זו, הוא להראות לכל העמים את הקשר והחיבור שבין עם ישראל אל הקב"ה באמצעות התורה. ועל כן גם לא היה סיכון בשאלה זו, שמה עם אחר יקבל את התורה, שודאי שלא יהיה כן.

וגילוי על דבר זה, לא היה רק בעצם סירובן מלקבלה ולהתנהל על פיה שלא אבו לשנות אורחות חייהם, אלא אף בדרך התבטאותן כתגובה להצעת הקב"ה לבלי קבלה. שבשאלתן 'מה כתיב בה', טמונה ההבחנה בשיעור קומתן השפופה, שאינם מוכשרים כלל מבחינת הרכבתן, לחיבור חמדה גנוזה זו והתמזגות נפשם הארצית בה.

שהמשמעות הפשטית הטמונה בשאלה סתמית זו של 'מה כתיב בה', להצעת הקב"ה להם לקבלה היא, מהו מפרט הדרישות הנזכר בה שנדרש מהם על מנת להתבטל אליה, שאין זו שאלה המבטאת סקרנות סתמית.

והנה אם נתבונן בעיקר שאלה זו, 'מה כתיב בה', על דרך זו, הרי נמצא עצמינו שואלים, כלום האם אנו היינו מתנהלים אחרת, הרי זו הדרך המקובלת בחיי המעשה, כאשר מציעים בפני אדם רכישת מוצר או התקשרות עם אדם או משפחה, הרי נעשים בירורים רבים קודם שניגשים כלל אל הדבר. וכל שכן הוא כאשר מדובר בדרך חיים חדשה, לשנות

מאמרים ל'שבועות

מג

את כל ההרגלים והדברים האהובים משכבר הימים, שהשאלות המזדקרות מיד הם, האם בסופו של דבר יהיה שווה כל הטורח וההקרבה העצמית כל הימים, והאם מסוגלים אנו לכך וכו' וכו'. וכיוון שזו דרך מקובלת והגיונית, אם כן מדוע נדחו בשל כך מקבלתה. **והתשובה** על כך שאדרבא היא הנותנת, שאמנם אם במילי דעלמא עסיקינן, אכן זו התגובה הטבעית וההגיונית הנדרשת מכל מי שחפץ לילך מישרים מבלי היכשל, ולא יהיה הולך ומהלך כסומא בדרכי העולם הסתומים העלומים. אולם כיוון דבמילי דשמיא עסיקינן, שהרי מי המציע, בורא עולם, בזה אדרבא הצורך הוא להתהלך כסומא ולקבל את כל הדברים ככל אשר עליהם יושת. ומבט זה שייך רק לעם ה', ביטול עצמי לרצון האלהי. ויסוד זה נחלתינו הוא עוד מאברהם אבינו, שמכל רום מעלותיו לא הצטיין במיוחד אלא בהתבטלותו לרצון ה' גם אם מתנגד הוא לחוקת הטבע, ועל קיומו הושלך לכבשן האש ונתנסה בעשרה נסיונות, שאדם רגיל מן היישוב לא היה אמור כלל לגשת אליהם. ולא עשה זאת מחוסר תבונה והעדר הדעת, אלא רק בהיותו מכיר ביחידו של עולם והתבטלותו למאמר פיו.

וכשם שיינקת עם ישראל הינה ישירה מן האבות, להיות אוחזים בדרכם, ביטול עצמם ליוצר נשמתם, ומפני כך איחרו את ה'נשמע' שהוא ה'אני' אחר ה'נעשה'. והוא סוד מי גילה רו זה לבני. כן שאר האומות מושפעים הם ישירות ממעשה אבותיהם, אף אם שקר נחלו. וזה הטעם שהורו אליהם באצבע על חוסר יכולתם לקבל את התורה, לא מפאת חוסר חשקם ואי רצונם לקבל על עצמם מערכת חוקים שתגביל אותם מלעשות ככל אוות נפשם הבהמית, אלא מטעם שאבותיהם שורש אומותיהם, לא ההינו לבטל כאברהם את רצונם הטבעי ולהכנע למאמר ה', אלא פנו לספק יצרם העב והעכור. ו'מעשה' אבות סימן לבנים לבלי קבל להתבטל לרצון אלהי.

ונמצא שבשאלתם 'מה כתיב בה', שהיא שאלה טבעית ארצית, ותשובתן שהרי כבר מאבותיהם מוטבעים הם במידה מושחתת זו, גילו על הדבר שאין להם שום שייכות בקבלתה, כיוון שסיוד בניינן והרכבתן אינה מוכשרת כלל לקבל את התורה. **וְיָ** נא ראה באלו המצוות המוצעות, שהם מצוות שכליות שכל אומה ולשון מכרת בצדקתן ויישרותן, והיות הדעת נוטה אליהן (כלשונו של הרמב"ם פ"ח מהלכות מלכים ה"א). ואפילו הכי לא חפצו גשת אליהן מחמת שורש טבען הרב, שהוא מורשה להם מאבותם.

ועל פי כל האמור נמצא, שהמייחד את עם ה' משאר האומות הוא בבניינו והרכבתו, להיותו מותאם להכיל בקרבו את אור התורה הקדושה, ובעקבות כך קיבלנו את

התורה בהר סיני, וכל זאת הודות לכך שאבות ראשונים שקדו על הדבר, בציוותם לרצון ה' וביטולם מפניו ביטול גמור, ויצרו בכך את אפשרות חיבור אדם קרוץ חומר עם דבר שמיימי רוחני שאין לו תפיסה בארציות כלל, ועקב כך להתקשר אל הרצון האלהי ה' יתברך. והאף אמנם כבר בבריאת העולם התייחד עם ישראל לקבל את התורה לאחר שני אלפי תוהו, מכל מקום לא היה בדבר כל קביעה שאכן כך יהיה ולא זולתם, על דרך האמור בגמרא שבת פ"ח. בדרש פסוק 'יום הששי'. ומאברהם אבינו הוקבע הדבר שעם ישראל אכן יקבל את התורה, מהטעם האמור, וזרעו יתקשר בעץ החיים, כמו שנאמר בברית בין הבתרים, ואחר יצאו ברכוש גדול, זה מתן תורה, והדברים עתיקים. ונמצא לאור כל זאת שמטרת חיזור הקב"ה על כל האומות כדי לקבל את התורה, נעשה על מנת להבליט תודעה זו ולפרסמה קבל עם ועולם.

שנזכה גם אנו כאבותינו להיות מבטלים ביטול גמור כל מאוויינו ורצוננו, לעשות נחת רוח ליוצר נשמתינו. אכ"ר.